శృంగారకరుణాదైన్యరౌద్రరస ప్రాధాన్యంబైన

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

ఇది

గుంటూరు జిల్లా పల్నాడుతాలూకా మాచర్లగ్రామనివాసుండును

సంగీత సాహిత్యవిద్యా విశారదుండునగు

బ్రహ్మశ్రీ సూరపరాజు వేంకటరమణకవిచే

రచియింపఁబడి

ఆకెళ్ళ సూర్యనారాయణశాస్త్రిచే

పరిశోధింపఁబడి,

నల్లగొండజిల్లా భువనగిరితాలూకాలోచేరిన చౌల్లేరుపుర దేశపాండ్యావతన్దారు

భారద్వాజసగోత్రోద్భవులైన వ పటువారి యధికారములను పొందిన

మహారాజరాజశ్రీ

తాడేపల్లి లక్ష్మీనరసింహారావుగారికి

కృతి యియ్యఁబడి

ఏలూరు

మంజువాణీముద్రాక్షరశాలయందు.

ఈనాటకములో వచ్చెడు స్త్రీపురుషపాత్రలు.

స్త్రీపాత్రలు.

1 నటి.
2 వేశ్యాస్త్రీ-శృంగారవతి.
3 మిత్రవింద-కథానాయిక.
4 శరవాణి-మిత్రవింద చెలికత్తె.
5 మదనమాల-డిటో.

894.832
VEN-117

పురుషపాత్రలు.

1 నటుడు.
2 విందరాజు (మిత్రవింద) పెద్దన్న.
3 విందరాజు-భటుడు.
4 విందరాజు-మంత్రి (వర్మసచివుడు)
5 దుర్యోధనభటుడు (చండప్రతాపుడు)
6 ఆకాశవాణి (విష్కంభము)
7 అనువిందుడు (విందరాజుతమ్ముడు)
8 నారదుడు (దేవలోకముని)
9 కృష్ణమూర్తి.
10 బలరాముడు (కృష్ణమూర్తి అన్న)
11 సాత్యకి (కృష్ణమూర్తి తమ్ముడు)
12 కృతవర్మ (కృష్ణమూర్తి స్నేహితుడు)
13 దుర్యోధనుడు (రాజరాజు)
14 దుశ్శాసనుడు (దుర్యోధనుని తమ్ముడు)
15 లక్ష్మణుడు (దుశ్శాసనునికొడుకు)
16 కర్ణుడు (దుర్యోధనుని ప్రాణమిత్రుడు)
17 మాళవరాజు
18 కోసలరాజు
19 కాశిరాజు
20 సాల్వరాజు

(17–20) వీరు దుర్యోధనపక్షమువారు.

21 కేకయరాజు
22 సృంజయరాజు
23 కర్ణాటరాజు
24 మత్స్యరాజు

(21–24) వీరు కృష్ణుని పక్షమువారు.

25 వ్యాసమహర్షి.

మిత్రవిందాపరిణయ నాటకము.

కథాసంగ్రహము.

ప్రథమాంకము.

రం. (1) నటీసూత్రధారులసంభాషణము. శరదృతువర్ణనము.

(2) అవంతిదేశాధీశ్వరుండగు విందరాజుకొల్వుకూటము. రాజునకుమంత్రికిసంభాషణ- వారాంగనాప్రవేశము శృంగారరసప్రధానము. దుర్యోధనచక్రవర్తి భటుండు విందరాజుసభకువచ్చుట రౌద్రరసప్రధానము.

ద్వితీయాంకము.

రం (1) విందుడు అనువిందుడు నర్మసచివుండు ఆకాశవాణివాక్యము, హాస్యరసము. విందానువిందుల సంభాషణము రౌద్రరసము. నారద సమాగమము నారదవిం దానువిందుల సంభాషణము, శౌండీరరసము.

రం (2) విచిత్రసౌధమునందు దోమతెర మంచమునందు నిద్రించు మిత్రవిందా స్వప్న సంభాషణము, ఇది దైన్యరసప్రధానము మిత్రవిందకు చెలికత్తెలకు సంభాషణ ము మహాశ్చర్యరసము.

తృతీయాంకము.

రం (1) సఖీపరివృతయగు మిత్రవిందకడకు నారదుండుప్రవేశించుట. నారదమిత్రవిందు ల సంభాషణము. నారదుండు కృష్ణమూర్తి శృంగార మహిమాది వర్ణనము మిత్రవిందతో జెప్పుట. మిత్రవిందకృష్ణునిపయి మోహాక్రాంతచిత్తయగుట.

(2) మిత్రవింద కృష్ణమోహంబున చెలికత్తెలతో మాట్లాడుట. మిత్రవిందకు మున ముందు చతురంగబలయుక్తుండై తనకెదుటనిలచియున్నట్లుతోచుట. మిత్రవిం దసబలంబుగా కందర్పుని భావన దూషణ తిరస్కారంబు లొనర్చుట. మిత్రవింద మదనవేదనచే మూర్ఛిల్లుట. చెలికత్తెలు శైత్యోపచారంబులచే మి త్రవిందను మూర్ఛదేర్చుట. కరుణారసప్రధానము. మిత్రవింద కృష్ణునిగూర్చి విరహపడుట దైన్యరసము. చెలికత్తెలు మిత్రవిందను శృంగారరసమును పొ వురమని ప్రేరేపించుట ఆశ్చర్యరసము.

(3) మిత్రవింద చెలికత్తెలతో శృంగారవనంబు జొచ్చి వనమునువర్ణించుట శృం గారరసము. చెలికత్తెలు దోహదము సల్పునని మిత్రవిందను కోరిన ఆజ్ఞ యట్లాచరించుట శృంగారరసము.

(4) సూర్యాస్తమయాదివర్ణనము, మిత్రవింద చంద్రోదయవర్ణనచేసి పిమ్మటతదీయ కిరణసంతాపంబునకు నోర్వలేక దూషణ తిరస్కారంబులుచేయుట, భయా నకరసప్రధానము.

చతుర్థాంకము.

రం (1) మిత్రవిందాస్వయంవరప్రారంభమునకు విందానువిందులు మంత్రినాలోచించుట. గర్గముని సమాగమము. గర్గముని విందానువిందులతో సంభాషించుట, ఇది హాస్యరసప్రధానము.

(2) మిత్రవింద కృష్ణునిం గూర్చి పరితాపించుట దైన్యరసము. మదనమాల కీరవాణి యను చెలికత్తెలకు మిత్రవిందకు సంవాదము. శృంగారరసము. మిత్రవిందతన పటంబుతో కీరవాణియను చెలికత్తెను కృష్ణమూర్తిదగ్గరకు పంపుట.

(3) శ్రీకృష్ణునికొల్వు. శ్రీకృష్ణునకు మంత్రికి సంవాదము. శ్రీకృష్ణుడు మంత్రితో తనకు దక్షిణబాహు భుజనేత్రంబులదురుచుండెనని చెప్పుట. దానికి మంత్రిసదుత్తరంబిచ్చుట, హాస్యరసము.

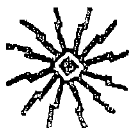
4 కృష్ణునికడకు కీరవాణియను మిత్రవిందదాసి ప్రవేశించుట. కీరవాణికిని కృష్ణునకును సంభాషణము. కీరవాణి మిత్రవిందపటంబు కృష్ణునకుచూపించి మిత్రవిందసోయగంబు మిక్కిలిచెప్పుటశృంగారరసము. కృష్ణుడుసంతోషించి స్వయంవరమునకువచ్చెదనని కీరవాణితో చెప్పుట, కరుణారస ప్రాధాన్యము.

పంచమాంకము.

రం (1) శ్రీకృష్ణుని పటంబుతో కీరవాణి మిత్రవిందకడకువచ్చి పటంబుచూపుట. పటంబుజూచి మిత్రవింద కృష్ణుని వర్ణించుట.

(2) అవంతీనగరము. కృష్ణసాత్యకి దుర్యోధన ప్రభృతిరాజులు గొప్ప ఉద్దాలమేడ మిత్రవిందను శృంగారించి చెలులుసభామధ్యంబుననిల్పుట. ఆసమయంబునందు కృష్ణమూర్తి మోహంబునొంది మిత్రవిందనువర్ణించుట శృంగారరసము మిత్రవిందసఖులను జూచి సభాసదులనామంబులు చెప్పుమని చెలులనడుగుట. చెలికత్తెలు దుర్యోధన కృష్ణ ప్రభృతినృపశేఖరుల పేరుపేరుచూపించుట. దుశ్శాసనపుత్రుండగు లక్ష్మణకుమారుండు మిత్రవిందనుపట్టబోవుట. మిత్రవిందలక్ష్మణ కుమారుల సంవాదము. మిత్రవిందలక్ష్మణుని ధిక్కరించి మాట్లాడుటరౌద్ర దైన్యరసములు. ఆసమయంబున లక్ష్మణానువింద దుశ్శాసన కృపవర్మ కర్ణ సాత్యకి ప్రముఖులకు యుద్ధంబుజరుగుట మహారౌద్రరసము. వ్యాసమహర్షిప్రవేశము. వ్యాసుండు కృష్ణమూర్తిని వర్ణించి మిత్రవిందకు కృష్ణుండేవరుండగునని అందరికిచెప్పుట, శాంతరసము. మిత్రవిందకృష్ణునివరించి పుష్పమాలకంఠమునందు వేయుట శృంగారరసము.

(3) మిత్రవిందావివాహము. విందానువిందులు కృష్ణునివేడి యనేక కట్నంబులతో మిత్రవిందాసహితముగ సాగదోలుట.

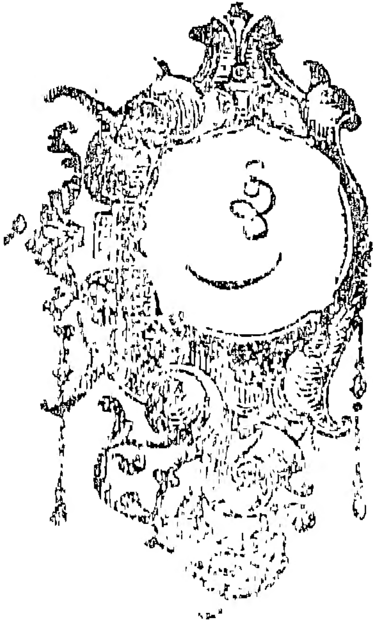

శ్రీచెన్నకేశవసహాయము.

మిత్రవిందా పరిణయ నాటకము.

నాందీ.

రాజద్ధరణీతనూజముఖరాజీవంబు స్వాస్యాబ్జుని
ర్జైర స్వ్యంకగొనంగ నేత్రరవినిర్జైనెప్పగా జాపిత
న్నారిన్రంజిలజేసి కూరిమెదజెందన్జేయు చోల్లేరు సీ
తారామప్రభుఁడేలుఁగావుత మహోద్యత్కీర్తి
మమ్మెప్పుడున్.

సీతాస్తవము.

చ. నుతగుణవ్రాత హేమమణినూతనరూపసమేత సర్వస
మ్మతమతభూత దుర్భవసమాజపయోనిధిపోత స్వర్గపదా
శ్రితజనమాత నిర్జితవిశిష్టబలిష్టకిరాత యిందిరా
ప్రతినిధిజాత సీత సుకృపన్మనుఁబ్రోవుత నెల్లభంగులన్. 2

(నాద్యంతంబున సూత్రధారుండు రంగస్థలంబుఁజొచ్చి పు
ష్పాంజలియొనర్చి నవ్వుమొగంబుతో)

సూ—సీ. పరమవిద్యాపరంపర బృహస్పతి బోలి,
కరము మించెడు భూమిఖచరులార!
పృథుతరశౌర్య సంపద నర్జుని గేలి,
వసుధ నేలేడి రాజవర్యులార!
యతులిత భూరి భాగ్యత గుచేలుని మించి,
పొలుపు గాంచెడు వైశ్యపుత్రులార!
భూరిధాన్యవిభవాతి శగారీశ్వరునిసల్పి,
ప్రీతి దేలెడు పాదజాతులార!

గీ॥ లేవ మీఱంగ నేను పండితుడ గాను
కవిని గాన లసద్గానకఘనుడగాను
కాకపోయిన నొక నాటకంబు నాడ
బూనినాడను కరుణించిరబ్బోవ్రుమయ్య. 3

(అనియంతకంతకు డెందంబునానందంబు చిందులుత్రొక్కఁ) ఎందుకుసందియంబు? నేనాడదొడఁకొన్న నాటకంబువిఘ్నంబుగాకుండునటుల రక్షించుగలవాడా చొల్లేరుసౌధాగ్రసంచారుడగు సీతారామచంద్రుడే కలం డొక్కమాట వేడుకొనియెద(నని)

1. బేహాగ్—ఆదితాళము.

వందనమిహశౌరి హరి హరి మందరధరధారి।
నతజనచందనశంకరవందనమహామక బృందాధ్వవిహారి॥ వం॥
నవతులసీమాలా।గోకుల। భవనహేమచేలా।
గాధిజసవనావన సత్యవిజీవనదుర్భవవారిధికోలా॥ వం॥
సారసదళనేత్రావార్షిక నీరదనిభగాత్ర పాలితా।
నారదశారద నీదరపాండురభూరియశశ్చిత్ర॥ వం॥
స్ఫాయద్గుణరంహతాడేపలి లక్ష్మీనృసింహా।
రాయార్చితచొల్లేరుపురీనిలయా యుతరఘుసింహా॥ వం॥

(అని కొంతసేపూరకుండి ప్రతిశిరవంకజూచి శిరఃకంపం బొనర్చి బిగ్గరగా) ఓసి! ప్రేయసీ! నీయొడలసింగారంబు కడచేసికొని వడివడిగా నియ్యెడకురమ్ము, వచ్చుచో తేనెలూరుగానంబుల్తో వీనయానునిబాడుకొమ్ము ఎదినీగానసాహిత్య విద్యాకౌశలంబు చెవులారవినియెద.

నటి—(మంతనంబున సంతసింపుచు హాసమ్ముఖయై)

2. శుద్ధకాంభోజి—రూపకం.

రాధికాలోలా। సురనాథపాలచేలజితకర్పుర॥ రా॥
మోదంబుననినునమ్మితిరారా। దయ। లేదనాపైనందకుమారా।

యారి। సాధనమధుసూదన నే నీదరి జేరితిని మృదుపాదంబులు నాయెదలకాదనకను మోపర హరి॥ రా॥

నీ సేవారవని నమ్మితి శౌరి। గౌరీ। వరపూజిత మురవైరి। సద్భావముతో నన్నీడక బ్రోవుము కమలావరశరధి। వలయిత సదనాకవిజీవన నతపావన హరి॥ రా॥

దాసజనుల బ్రోచెదవట నీవు నే। దోసిలిడితి యుది కన్గొనలేవు। వన। వానంబున నపకారము చేసిన కాకాసురుపై రోసంబున నిశితాస్త్రము లేసిపిదప రక్షించిన। రా॥

వాసిగధర చోళ్లేరుపురమున। నీవాసము గదజూడగ సతతమున। లక్ష్మిసఖితా డేపల్లి లక్ష్మినరసింహాభిధ రాడ్భాసుర హృత్పద్మస్థిత కేసరీబల భరాసుర హిత॥ రాధి॥

పరివర్జితమన్మనోగతిఖేదా! నాధా! భవత్పదంబులకు నమస్కరించుచున్నదాన.

సూ—పరివర్జితచే—నటీ! నటీ! చిరంజీవివై వర్ధిల్లుము. (అనియొమో యాలోచించి) కాంతా! యీవచ్చిన మహాజనపుంగవులిచ్చలో మెచ్చునట్లు కొంత హిందూస్తానితో భాషింపుము)

నటి—చిత్తము ఆలాగే మాట్లాడెద

3. హిందూస్తాని—టప్పా జుల్వ

అప్నేకిస్వాస్తేము ఝుతలబ్ కియ్యాహా । హాజరీమజ్లీస్కాదిల్కా అరజుకహా॥ అప్నే॥ బందానవాజ్ యిస్గరిబ్కా మారుజాసునో—వుందొ తరీకా మే రాగానాసునే హైవునో॥ అప్నే॥ ఆజ్ యేక్ నాటక్కా లియే ఆపేకా యీర్శాద్ హై। తేజు సెఖేల్కే కమన్తా మేరేదిల్సే హై॥ హగ్ వఖ్తులక్ష్మినారసింహా రాయనాం సఖి పరవర్ధిగా ర్చెల్లేటి సీతాపతి దేగానుఖీ। అప్నే॥

అజీఖావిన్ద్ ఆఫ్ మే రెలిద్యో యాదు పర్మాయాతగ్ పిడిల్ హై ద్మనీ వీణాగాన వివోద్మె ము ఝుమన్నా అనందుపాయిధి అయిసేహాలత్ మే ఆపేకా హుకుం తామీల్కార్నా పడా అయిందాక్యా యిర్శాదుయిన్

జిగేపర్ బెంచి ఖుర్చి పర్ సీచర్ రోష్నీ మాజూద్ హై । క్యావ ఝూఅహె లెమ్జ్లీ సీతప్రిఫావురీ కెంకర్ హూ వాహై మాలుంకర్నా చహాతీహూం (అనువాక్యంబులుకర్ణానందంబులు సేయుబిగ్గరగా.)

సూ—కప్పురగంధి నిప్పు డొప్పుగాపలికెడు పలుకులకు నాడెందబానందంబొందియున్నయది. మనమీరాత్రియొక్క యపూర్వనాటకంబు ప్రదర్శించెదమని యీసుజనపుంగవు లరుదెంచి యున్నవారలు. వారలకింపుసొంపుకన్పింపసేయు తెరంగునీసొమ్ము ని నమ్మియున్నవాడ కొమ్మా! బంగరుబొమ్మా!

ఉ. ఇయ్యెడ సత్కవీశ్వరు లహీన యశస్కురులైన పండితు
ల్నెయ్యము వలర్చు గాయకులనేకులు వచ్చిరి పేశలోక్తులం
దియ్యని మాటలున్సుగులకైతెటగు నర్థముగల్గు నాటకం 4
బియ్యెడ లన్వరిదర్శనమకహేయగతి న్వాన సేయు సుందరీ!

బోటి! నేటిరేయి నాడిననాటకమే పూటపూట నోటులేక చూచుటకీ యెల్లర యుల్లంబులు పల్లవించునట్లు సేయుము. నీజాణతనంబును నీయొద్ద విద్దెగరచినవారల బుద్ధికౌశలంబుచే గనుంగొనియెద.

నటి—పండితకుమారా మీరాజ్ఞాపించిన నాటకంబెయ్యదియో తెలియదయ్యె తెలిపినదియే ప్రదర్శింపించెద.

సూ—(అనిన గొంతసేపూరకుండి ప్రకాశముగా)

సీ. శ్రీమద్భువనగిరికిసీమస్థనూతన
లేఖకాపురము చొక్కల్లేరు పురము
శబ్దశాస్త్రాదిశాస్త్రజ్ఞాన విద్వత్కు
మారభాసురము చొక్కల్లేరు పురము
లాలిత నవరసాలంకార విత్కవి
వారబంధురము చొక్కల్లేరు పురము
నిత్యసంగీత సాహిత్య విద్యారంభ
కారణాదరము చొక్కల్లేరు పురము

గీ. యిట్టిపురమున కాపురంబలరు వారు
వెలమివైదిక లౌకికుల్మెలగు వారు
యమిత ధనధాన్య సంపదలనలరు వారు
పసుపుకలవారు శ్రీతాడేపల్లివారు. 5

శా. ఆతాడేపలి వంశవార్ధి శశియై యానంద సంధాయియై
ఖ్యాతిం జెందెను వెంకటాచలము విద్యన్ రెండవ బ్రహ్మయై
పాతివ్రత్యమునం ధరుంధతి యనన్ భాటిల్లు బాపమ్మతో
జేతోజాతుని కేళిగూడి గనియెన్ జెన్నొప్ప దాసాహ్వయున్. 6

సీ. ఆమంత్రిశేఖుఁ డలరి వ్రాసిన వ్రాత
లాణి ముత్యంబులగ్రేణి సేయు
ఆసుమాత్యోత్తముం డలతి బన్నినయుక్తి
యాయుగంధరు నైన నలతపెట్టు
ఆప్రధానాగ్రణి యధికార మొనరించు
నేకపింద్రుని నైన నదూర ముంచు
ఆ నియోగియొనర్చు దీనపోషణ లెల్ల
శ్రీవిష్ణుకైన నచ్చిత్ర మొసగు
గీ. నాయనయొనర్చు స్నాన సంధ్యాది విధులు
బ్రహ్మకైనను మదిదృప్తి పఱుపు చుండు
నాసుగుణశాలి యెఱుగు విద్యాబలంబు
దేవతాచార్యు నయిన నధిక్కరించు. 7

సీ. ఎలమి విప్రుల కన్నమింటిలో బెట్టినా
నెలకైన నాకలి కలుగ బోదు
పూని వేడుకతో డదానం బొసంగినా
యెవ్వరి యాచించ రేటి దాక
యిచ్చెద ననుచు వ్రాసిచ్చెనా నదిశిలా
క్షర శాసనంబయి జరుగు చుండు

కానిమ్మనుచు శిరఃకంపంబు చేసినా
నదిమనో భల్లమై మెదలు చుండు
గీ. కన్ను లాగి విప్పి చూచెనాకతన శత్రు
జాలమయినను బింకముల్జారి యుండు
రట్టి దాసయ్య మంత్రికిసాటైన వార
లీయుగంబున గలరె మహీస్థలమున. 8

శా. తీయనాని పుదంబు నన్ననులు మహాత్మైదారు వా దేశ పాం
డ్యాయుంచు న్నులకర్ణి యుంచును పెనకృష్ణాద్రో పెుకద్దంబిటం
చాయావేళల నెన్నుచుండగ హితంబై దోపనుద్యోగమం 9
దేయాక్షేపణ జెందనీక మెలగెన్హైచ్చైన సత్యంబునన్.
ఉ. తండ్రి తరంబుకంటె ఘనధార్మికుడై ఘనకీర్తి దిక్కుల
న్నింద్రిలవైరి భంజన రతిన్దన కెవ్వడు సాటిలేక పె
క్కంద్ర ధరా సురోత్తములకు కాంచన రౌప్యముఖాదిదానము
లింద్రిలకిచ్చి ప్రోచె రతికోవిదు డాయన నెన్నశక్యమే. 10
క. పమ్మతితాదుపమహాల
క్ష్మమ్మ వధూమణిని సత్యశౌచస్థితిధా
మమ్మయితను వెంకటల
క్ష్మమ్మాదుల బెండ్లియాడెనతిసుందరులన్. 11

ఉ. ఆమహాలక్ష్మమాంబ పతియం దతిభక్తి జెలంగ సీతము
న్నాని గొల్చురీతి నిరంతరంబలరార పతిన్భజించుచు
నోములగాత్రియై యువతికోటి నుతింప జరించె సద్గుణ
స్తోమము శౌచశీలములు సొంపు నిలుంపులు చూచి మెచ్చగన్. 12
సీ. అత్యంత పతిభక్తి ననసూయ యనవచ్చు
శుచినరుంధతి కీడుసేయన్న వచ్చు
వితతక్షమకు చంద్రమతియని యనవచ్చు
చెల్వమందున రతి జెప్పవచ్చు

చిరధనంబునను లక్ష్మికి సాటియనవచ్చు
భోగమందున శచికిఁ బోల్పవచ్చు
వాక్సౌమ్యవృత్తి నవ్వాణియనఁగ వచ్చు
గురుకాంతి గౌరితోఁ గూర్పవచ్చు

గీ. ననఁగ షడ్గుణయుక్తయై యతిథి జనుల
కన్నపానాదు లొసఁగుచు నలరుచుండు
కుంతలాకార రోలంబ గుణకదంబ
లాలితనితంబ శ్రీమహాలక్ష్మమాంబ. 13

క. కరకీర్తి యా సఖీమణి
గరమరుదుగ గూడి కాంచెఁ గతినారిచమూ
నరసింహునివరలక్ష్మీ
నరసింహరాయ సుకవినాయకు నేయున్. 14

శా. ఆ లక్ష్మీ నరసింహరాయుఁడు దాఁగి బాల్యంబందె చౌష్టవి
ద్యాలంబుండయి తండ్రిసేయఁబడు కార్యంబు ల్వెసన్దీర్పఁగా
నీలాజాలముగా కచ్చే హరులకు నిత్యంబు దాఁబోవుచు
జ్ఞాతిన్మెచ్చ నృపాలసద్ధృథల భాస్వద్దీప్తి మాట్లాడఁగన్. 15

సీ. పొలుపుగానే మంత్రి భోజన సమయంబు
విప్ర సంకీర్ణమై వెలయుచుండు
సరవితోనే గుణశాలి సద్ధామంబు
బంధు సంకీర్ణమై బరఁగుచుండు
వేడ్కతోనే ధర్మ విధుని పర్యంకంబు
పుత్ర సంకీర్ణమై పొల్చుచుండు
వరుసతోనే ధైర్యవంతుని సద్బుద్ధి
ధర్మ సంకీర్ణమై తనరుచుండు
గీ. నెలఁతనే మేటి ధనశాలలలరి జెలంగ
ద్రవ్యసంకీర్ణమై మహోత్కలిక మించు

పఱగ నెవని హజారంబు వగలు తేయు
శూరసంకీర్ణమై జనస్తుతుల గాంచు. 16

సీ. తనకరపాళిస ద్యాన ప్రకాశము జేసి
విబుధులకోరికె ల్వేడ్క దీర్చ
తనరాజ ధర్మము ల్కలిక నిరూపించి
పరచక్రరాజికి భయము నూప
తనశీతలస్వభావని యతిపైకొని
పాంథసందోహంబు పఱగ బెంప
తనపుష్కర విహారధారాళపద్ధతి
చూపరవిందునకు చోద్యమొసగ

గీ. తనదుచెల్వంబు గురుపత్ని దవిలిమెచ్చ
తనభవమునకు జనకుడింపెనసి బొంగ
రమ్యగతిలక్ష్మీ నరసింహరాయచంద్రు
డలరె సత్కవి నికరకమయ్యారె యనగ. 17

మ. హరిభోగంబు ధనుంజయప్రభయు ధర్మాసూన సత్యంబు ధు
ర్భరనై యుత్పత్తి ధైర్యము న్వరుణ శుంభత్స్వర్య మాయుంజనీ
వరపోత్రిద్విజబల మున్నుబేరధనము న్భర్గార్థ సద్భూతియు
న్థరలక్ష్మీ నరసింహరాయుడు గనెన్దత్తత్కృపాపాత్రుడై.

సీ. తనతుపాకి గభిల్లను మ్రోతవైరిక
ర్ణద్వారములు బధిరంబుజొన్ప
తనదానధారావితానంబువంకలై
బఱగి కాల్వడగాక పాఱుచుండ
తనయుక్తిప్రాతకెంతయు నర్థమొగి చేసి
కానలేక భూపాలు రెనసి యడుగ
తనధైర్యమహిమకు మోన యివ్వాకనుభాను
లాగిలడాయి తొలంగి యూరకుండ

గీ. తనముఖాబ్జము గనుఁగొన్నఁ జెనటు లయిన
మంచిమాటల మించిఁ మన్నించిప్రోవ
క్షితినిచొప్పెటి సుందులక్ష్మీనృసింహ
రాయునకు సాటియే మంత్రిరాజియెల్ల. 19

ఉ. పాటిలమూర్తి తాఁజేపతిరలక్ష్మీనృసింహ నియోగికీర్తి గో
పాలికి కామపాలికి కరపాలికి పాండుర వర్ణచంద్రికా
పాలికి సర్వభూతి మృగరపాలికి వార్ధిధిపాలికండ భూ
పాలికి హీరపాలి కవిరపాలికి తారుచులిచ్చు నిత్యమున్. 20

ఉ. ఆతడు బీరకాంతుల మరపాటస్వయము సంభవుడంత మంత్రికిన్
కూతురికుండిన ప్రభునికూతురిగట్టులతేని కూర్మియా
కూతురిబోలినట్టు సుమకోమలియై తగు శ్యామలాంబికా
శీతకరాస్య బెండ్లియయె శ్రీపతిమానసతి పెండ్లియాగ్రియన్ 21

క. దారిద్దరెలమిగాంచిరి
కోరికలలరార ముద్దుఁగాడుకొక్కరుని
న్నారాకారునిసుజనా
ధారునిమృత్యుంజయాభిధానునిగరిమన్ 22

సీ. కల్యాలచెలికానిఁగాంచుసంద్రముమాడ్కి
సరిజయింతుని గన్న శచి తెఱఁగున
నలకూబరునిగన్న యలకాధిపతిరీతి
లలినిమారునిగన్న లక్ష్మి తేవ
శరజన్ముఁ గాంచిన శంకరుచందాన
గజముఖుఁ గాంచిన గౌరిభాతి
కరమొప్ప కృష్ణునిఁ గాంచు నందుని పోల్కి
నమరేశ్వరునిగన్న యదితిలీల
గీ. యాంజనేయుని గాంచినయనిలునివలె
సరవి రఘురాముగన్న కౌసల్య గతిని

పేర్మి నర చేతులలో నుంచి కెంచుకొనుచు
మురయుచుండిరి యా వధూవరులు వేడ్క. 23

క. పతి చిత్తమరసి మెదలుచు
పతియే దైవంబటంచు పతిగతియంచు
న్పతియే భూషణమనుచును
నతివేడుక నుండు శ్యామలాంబ పతికడన్. 24

క. మృత్యుంజయ రాయుం డా
న్నత్వముగా చదువుకొనుచు నార్య శ్రేణి
న్నిత్యంబుగొల్చి వారల
సత్యాశీర్వచన లబ్ధి జరియించు ధరన్. 25

క. ప్రేమించిన యాచార్యుం
డై మదికమృతంబు చూపి యలరన్మ్త్ర లక్ష్మి
రామబ్రహ్మము రెండవ
రామబ్రహ్మం బటంచు రహిచెప్పదగున్. 26

ఏవంవిధగుణగణ భూషణుండై తాడేపల్లి లక్ష్మీనరసింహరాయాగ్రే
సరుండొక్కనాడు.

సీ. ఆకెళ్ళ సూర్యనారాయణ శాస్త్రిశా
స్త్రప్రసంగములు జరుపుచుండ
జ్ఞాతులై శ్రీరామఘురుడును లక్ష్మినా
రాయణులిద్దరు రహి చెలంగ
శ్యామలకుండై కీర్తి నలరిన బేరకా
యల రామారావు నేర్పులు ఘటింప
వేడ్క న్యాయతుఖాను వేంకటరాయుండు
మనసిచ్చి కూర్మి మాటలాడ,

గీ. రమ్యపతంగి నరసింహ రావు కూర్మి
దొరయ తాల్కె ప్రసంగము ల్జరుపుచుండ

గీ. మున్ను వంశోద్భవుండయి బుధుల జూచి
సంతసించెడు శ్రీమద నంత రెడ్డి
భూరిగుణుడై జెలంగెడి సారబుద్ధ
రత్న రెడ్డియు సంతోష రాశి దేల. 32

కం. అగణితమగు సంపదచే
దగు రామిడి నరసిరెడ్డి దర్పోద్ధతుడై
మిగులు కిషణింగుసు సాం
పుగ మాటల నాడుకొనుచు పూర్ణత నుండఁగా. 33

క. లలినొప్పెడి లక్ష్మణశిం
గలకాచము చంద్రయాఖ్యులతి వేడుకతో
వలనుగ తమతమ కార్యము
లలరుచు చెప్పుచును నుండ నాశ్చర్యముగన్. 34

క. నెయ్యమున పాక పద్ధతి
సయ్యన నలభీమ నృపులు చక్కగ సరి రా
నియ్యని పిల్లల మరి కో
టయ్యయు తనుగొల్పి మాటలాడుచు నుండన్. 35

సీ. వసుధ తాడేపల్లి వరరాజయాఖ్య ప్ర
ధాని యెవ్వని తండ్రి తండ్రి తండ్రి
ధరకవి పద్మభాస్కర వేంకటాచల
ధార్మికుండే మంత్రి తండ్రి తండ్రి
నిస్తుల కీర్తి ప్రకాశస్థుడై చెల్వొందు
దాసయ్య పంతులే ధన్యు తండ్రి
రమ్యమృత్యుంజయ రాట్కవిశోరాగ్రగణి
కేయ మాత్యోత్తముం డెలమి తండ్రి
గీ. యట్టి లక్ష్మీనృసింహరా యాగ్రగణ్యు
డాప్తబంధు ప్రముఖుల నెయ్యమున గూడి

యొక్కనాడు కుతూహలంబుప్పతిల్ల
యుక్తనాటక మొకటిసేయుమనికోర. 36

ఇవ్విధంబున వజ్రవైఢూర్య గోమేధికేంద్ర నీలమరకత మాణిక్య ప్రభృతి రత్న ఖచిత దేహళీ కవాటస్తంభ సంభృతంబై, నానా విధచిత్రపుత్రికావిలసితంబై, ఇంద్రుని వైజయంతంబు నిరస్కరించుసభామంటపంబున ననేక విద్వత్కవిపాఠక నటవిటగాయక దాసదాసీ వీరభటసంయుతుండై పేరోలగంబుండి యొక్కనాడు.

శా. మాచోళ్లేరు రఘుప్రవీరు కృతిమై యొమ్మాధుర్య వాగ్జాలమై
శ్రీచెన్నొందెడి యుక్తయుక్తి యుతమై శృంగార శయ్యాఢ్యమై
రాచల్మెచ్చెడి యొక్కనాటకము తోరంబొప్పగా చెప్పుమా
నీచాతుర్యము దోపసత్కవివరా సేదించు వాక్రుచ్చినన్. 37

సంతసించి తదీయ బహూకృత తాంబూల జాంబూనదాంబరాభరణాదికంబులు గ్రహించి

గీ. మిత్రవిందా సరోరుహపత్ర నేత్ర
పరిణయము నాటకంబుగా ప్రచురపరిచె
ధరణిసూరప రాద్వెంకటరమణకవి
యదియె నేడు ప్రదర్శింపు మబ్జవదన. 38
(అనిన దరహసిత వదనారవిందయై చేతులు జోడించి)

నటీ—నిజమునిజము! సరస కవితా చమత్కృతిచే పరిఢవిల్లుచున్న యీనాటకంబుండ నదియేదియో సెలవివ్వమనిమిమ్ము కోరడము నాకెంత బుద్ధిమాంద్యంబుచూపట్టె, నిది ప్రథమ తప్పితంబుగా నెంచి క్షమాపణ యొనర్ప కోరుచున్నదాన.

సూ—మంచిది. నీవీసంశయుం బుంచుకొనక నాటక ప్రదర్శనమునకుముందు శరదాగమంబు వర్ణించు మేదినీ పౌఢత్వంబు కనుగొనియెద.

నటి—చిత్తమాలాగే వర్ణించెద.

సీ. మలినంబులేని◆నిర్మలవస్త్రిమనము బ్బు
పోయిమిన్నెప్పుడు◆పొల్పుమీరు
గాలిపై పై సోక◆దూలిఖస్థలి బాసి
ఘనజాలమే కాల◆మునడంగు
తెల్లని మేల్కట్ల◆దివ్యరుము త్తెములన
నాకసంబున జుక్క◆లమరు నెపుడు
నిర్మలచంద్రికా◆నిచయంబుతో చందు
జేడినంబులలోన◆నింపుచూపు

గీ. పాలికులచే లవిత్రంబు◆లోలిజాచి
సరవిభయమొంది కలమాది◆సస్యవం త్తి
మించిమ్రొక్కెడు గతితల◆ల్వంచు నెన్న
దట్టిశరద ర్తువును నెన్న◆నానెనాడు. 39

హిందుస్థాని—ఏకతాళము.

శరదర్తువర్ణన సేయగ దరమానే సుందరరూపక।
యోసురలకునైనభూ సురులకునైన॥ శర॥
కరముమీర పండువెన్నెలగాయుచుండుదిక్కుల।
మురువుదోప మగలునాంధ్ర ముద్దుగొందురు చెక్కుల॥ శర॥
నిర్మలంబౌజలములతో నిండియుండుకొలుకులు।
పేర్మితోడబల్కుచుండు పెక్కుమార్లు చిల్కలు॥శర॥
చేరదీసితాడేవలి లక్ష్మీనృసింహ్వారాయుని।
కోరికలుదీరుచు చొల్లెరు హరివాహ్వాయుము॥శర॥

ఆహా! ధరాతలంబునంగల ప్రతిగ్రామపట్టణ జనపదంబుల న్నాపురంబులు సేయు వారల సేద్యంబులచే పుట్టిపెరిగి దట్టమయినకల మాది సస్యసంఘమంజరీ పుంజంబుల దమతమ పుత్రమిత్ర కళత్రంబులతో వాసిమీఱ డాసిచంచువులతోదుంచి, మెసవిపసగల మేనులతో, నాపాలంబుల గాపాడ నెంచి మంచలపైనున్న వన్నెలాడులప

దవులు దొండపండులవలెదోప నాపరాని సంతోషంబుల కలకప్పన
గ్గరిచినవార లుల్కిపడి యదలించిన బెదరి సమీపస్థ భూరుహాగ్రం
బులపై చేరి పలుకుచున్న చిలుకలచే ప్రకాసించునదియు, నిండానిండి
యుండుకాండంబు లంతకంత కంతరాయంబై పోవబోవ కప్పురంపు
టరుగుల మగరాలగోడలమేడలకు గట్టినమెట్టులవలె దట్టముగాకన్ప
ట్టుసైకత ప్రదేశంబులచేదీపించు నదీనదంబులచే నొప్పినదియు గొ
ప్పగొప్పయడవుల బడలికలేక తపంబులొనర్చు జటిశేఖరుల కప్పుర
గంధు లప్పుడప్పుడుతప్పక వినోదసంజాయమానమానసంబుల తమ
తమ కలశంబుల నిలిచియున్న సలిలంబులచేపెంచ పెద్దపెరగి బొద్దు
లుకనుపించురసాల నారికేళాది ధరాజసంతానంబులచే వింతలుగ
న్పించునదియు, తరణికిరణ ప్రసారణంబునకును వాతసంచారంబున
కును చోటివ్వక వాటమయిన లతాపత్ర పుష్పగుచ్ఛంబుల నల్లుకొని
పెల్లివిరిసిన మల్లికాదిక్ష్మాజరాజంబుచే రాజిల్లువనంబులచే రంజిల్లున
దియు, యిందీవరకల్హార పుండరీకప్రభృతి నీరజంబుల నూరుచున్నమ
కరందంబుల పొట్టలనిండారకుట్టులపుట్టతాగ్రి సోలిసొక్కుచు నెక్క
డచూచినంబానవై ఝుమ్మఝుమ్మన నొక్కిరియుతుమ్మెదమొత్తము
లచే యమ్మొగుల్కుచున్నదియునగు శరత్కాలంబును నాశక్తికొలది
వర్ణించితి, నికమీద నేనేమిపనులొనరింపవలయునో తెలియచెప్పవల
యుమహాత్మా !

సూ— బాలా! సుగుణాలవాల ! ఇప్పుడునీచేవర్ణింపబడిన శరదరుతు
ప్రభావంబీయందరి డెందంబులానందింపజేసి నట్టువీరినెమ్మొము
లపై మెలయుచున్న చిరునగవులేసూచించుచున్న యుపీనాటకప్రద
ర్శనంబున కిప్పటికేకాలాతిక్రమణ దోషంబాపాదించియున్న యు
దిగాన నీవింకజని యేయేకాలంబున కేయేవేషధారుల నాయత్త
పరుపవలయునో నాయాకాలంబుల కాయావేషదారుల సిద్ధపర
చుము.

(అనిన నటినిష్క్రమించును)

(రంగము-అవంతినగరము విందధరాధవునికొల్వు)

(వరాక్)—ఉదగ్ర స్వభుజబలనిర్లక్ష్మీకృత సకల రాజాధిరాజప్రతాపసముంచిత కలాపస్వాతులదీప బహువరాక్ అతీక్షణకటాక్షవీక్షణ ప్రమోదిత నిజదేశస్థనానావిధమనుష్యవితాన సమస్తసుగుణగణనిధాన యాచక సందోహ పరితృప్యమాణదాన బహువరాక్ రూపవతీ హృదయారవింద మకరందబిందు సందోహ పానమదవదిందిందిరాయమానసపంచసాయక విలాససుందర మందహాసబహువరాక్.

రా—(కోరమీసంబు వడిపేయుచు)నర్మసచివా! మంత్రిసత్తమా!

మం—చిత్తము రాజోత్తమ

తోడి సంవాదము.

రా—సచివరాష్ట్రమునకుశుభమా। తెల్పుము నాకు। రుచిజనించుగా।
వచనములనుదెల్పుము॥సచి॥

మం—శుభము దేశమునకున్నృపతి। కవిరాజగతి। యుభయంబులగు సుజను
లలరుచుండురెప్పుడు॥శుభ॥

రా—సుజనులెవరయినపురినుందురా। మనమాటవిందురా। ద్విజులదే
వపూజజెలగునెనిజముగ॥సచి॥

మం—స్వకులధర్మములెవరుబాయక। నున్నారువేడుక ప్రకటితగతి
సంపదలదగియుండిరి॥శు॥

రా—పరనృపభటభయములేదుగా। యపకీర్తిరాదుగా। తరుణులుభ
ర్తలు సరసలనుందురె॥సచి॥

మం—దేనజూచిననాకుకొరత। దోచదుమదిలో। మానవేశయనుమా
నముమానుము॥శుభ॥

రా—కవులెవరైనజూడవచ్చిరే। ననుకీర్తించిరే। తవిలికొల్చిత్రవింత
లుకనుగొంటిరె॥స॥

మం—ధరణిచోల్లేరు పురినిలచి। లక్ష్మీనరశింహ। వరదుడైనహరి
సిరులొసగునువడి॥శు॥

రాజన్యశేఖరా ! స్వరాష్ట్రంబునకు పరరాష్ట్ర భయంబించు కయుఁ జెందనీక పూర్వోర్వీనాయకులగు గయాంబరీష ప్రముఖులరీతి రక్షించుచున్నవాఁడవు, భవత్ప్రతాపం బెంతని వర్ణింతు, శాంతగుణాలంకృతచిత్త!

రా—శహబాసు ! మంత్రిసత్తమా ! నీవంటి నర్మసచివుం డుండుటచేగదా నావంటిధరావరుని పరాక్రమంబు ప్రకాశించుట.

మం—ధరానాథ యికమీద మనమేమికార్యంబు లొనరించవలయునో సెలవిచ్చుఁడు.

రా—ప్రస్తుతమవసరమయిన వ్యవహారంబు లున్నట్లునీచెప్పెడు సదుత్తరంబులవలన కనుపించవు, మన నగరంబున కాపురంబున్న వారాంగనలలో రూపయౌవన కళాగంభీర్యముచేనొప్పి భరతగానవిద్యా కౌశలంబుల మెప్పించగల నొక్కదాని రప్పించి ప్రొద్దుపుచ్చుదము.

మం—చిత్తమాలాగే రావించెద

(వారాంగనప్రవేశించి అలికస్థలివిన్యస్తహస్తయుగళయై)

వా—ఉ. దండము రాజచంద్రజనతానుతసద్గుణసాంద్ర వైరివే
దండమదఘ్నసింహ వసితాజనకామ్యదరంహభూరిశో
దండధరావతంసపరికదండితసత్కులపాంసనప్రభోప్రమా
పండితమిత్రపండితవిపాలకపత్రసుధాప్రభాషణా. 40

ధరావర పుండరీక ! నాదండంబులు గైకొను సరసుండవని నీయండజేరితి మాయండయిన నీదండనుండ సుందరుం డనిపేరుండునే వేదండరిపుసమానశౌర్య !

(అనిపలుకు వెలకలికిపలుకులకలరి కోరమీసంబులు వడవేయుచుదానిని చక్కగాజూచిప్రకాశముగా)

రా—మ. చిగురున్బోలిననీదువాతెరకువాసిన్గందురుండంచున
మృగజూప ట్టెడినీదు మోమునకు శ్యాకమంబైననీవేణికి

న్నిగువా నీచనుదోయికిన్నడియ నాకబెరొక్కన్న నీనాభికి
స్తగవృష్పారెదుమంగళంబులగుకాం♦ తానిక్కమెల్లప్పుడున్.

వా—రవిప్రతాపభూపా! నేనొక్కరాగం బాలాపించి యొక్కజావిడికి హస్తవిన్యాసంబుజూపెద సెలవిందు (అనిన దరహసిత వదనారవిందుండై)

రా—కానిమ్ము నీనెమ్మనమ్ము నభయమ్ము నబోనిమ్ము.

(తోడిరాగం బాలాపించిజావిడీకభినయించబూనును)

౬ అపురూపం—టక ఏకతాళము.

రారాముదముగానాజారా! నాయింటికివేగమే ॥ రారా॥
యేరికోరిన నారిపక్కకు జేరిమదికమిదీర చేయుపదమా ॥ రా॥
మాలిమితో (బలిమాలినమక్కృపమాలితివివనమాలిమేలిమిగ॥ రారా॥
కానిమానినిపైన కూరిమిపూని తొలిచెలిమానితివి భళీ ॥ రారా॥
చేరిలక్ష్మీనృసింహ రాయునికోరి బోరిచుచొక్తైరుపురీశ్వరా॥ రారా॥

మహాప్రభో! దేవరవారనుగ్రహించితిరేని యింకొక జావిళికిహస్తవిన్యాసంబుచూపించెద (అనినమురిసిమురిసి నగవుతో)

రా—మంత్రిమత్కార్య! స్వతంత్రి! ఈయాటచేడియయాటపాటల లోమేటి వాటమయిన నీటుగలబోటి ఈబోటితోటి సాటిగల నీటులాడులనేనేడకనివిని యుండలేదుగాన ఈనారికోరిన కోరికెలొసంగిపొసంగవీడ్కొల్పుము.

మం—ధరాధవచంద్ర! భవదాజ్ఞాను సారంబుగా నావెలవెలందిని పంపించియున్నవాడ.

(ఇట్టున్న సమయంబున హటాత్తుగా భీకరాకారంబుతో దుర్యోధనచక్రవర్తి భటుండు ప్రవేశించి రౌద్రముతో)

చ. మఱచితిరేనృపాలనృప♦ మండలికెన్నిభువైరియొకప్పుడు
న్దలుగనిసంపదల్గలిగి♦ తద్దయుగొంగలబట్టిపెత్తల
ల్దఱిగెడిరాజరాజునకు♦ దాత్తతనిచ్చెడికాన్కలివ్వక
న్వెలుసుతనంబుచేసితివి♦ పెద్దయితేభళియింతలోపలన్ 42

సీ. నిరుపమప్రబలసం♦గరశౌర్యసంపద
వెలుఁగొందుద్రుపదభూ♦విభునకంటె
కలిమిచేకూరురాజ్యంబు♦గలిగియుద్ధంబుల
బలశాలియగుబృహ♦ద్బలునికంటె
బలములక్షోహిణు♦ల్బలసిగొల్వగపెద్ద
చేలినయాశిశు♦పాలుకంటె
హరినైనలెక్కసే♦యకవిదర్భపురంబు
నేలెడురుక్మిమ♦హీశుకంటె

గీ. యెక్కువేనీవువారలు♦శక్తిలేక
నిర్ణయంబైనపన్నుల♦న్నియును పెద్ద
పెద్దయేన్గులపైనుంచి♦ముద్దుమీఱ
పంపిరయొనీకుదయ్యంబు♦బట్టెనేమొ. 48

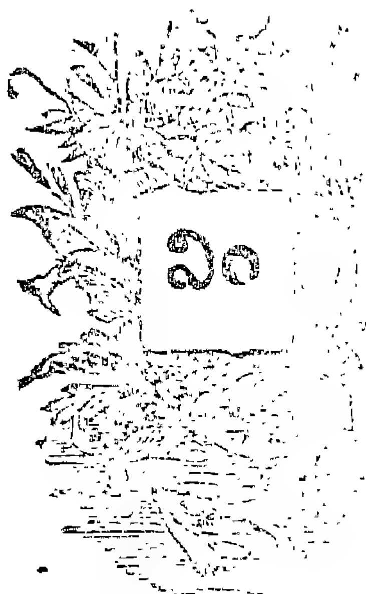
నీ కట్టెత్రాళ్ళు నీవే పెన్చుకొని యున్నవాడవు. ఆ మన్నై దొరని స్నేమిచేసితే నీవేమిసేయుగలవాడవు? నీవర్ధరథుండవు. నీవెంతనీబలంబెంత! ఛీ! ఛీ! నీమొగంబుచూడకూడ దియుత్తరంబుచూచికొమ్ము (అనియుత్తరంబిచ్చిన మెల్లమెల్లగా చదువుకొనిదీనాననుండై తలయూచుకొని అందరునిష్క్రమింతురు).

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

ద్వితీయాంకము.

(రంగము. విందుడు, అనువిందుడు, నర్మసచివుడు,
ఆకాశమునఁ బ్రకాశముగా.)

దన్నృపాల నీవు కురువీరునితోఁ బహు వేడ్కఁ దోప సం
బంధము సేయఁ బూనితది. బొల్పదు నే కలనైన దేవకీ
నందనుఁ డుండ వేరొకఁడు నాయకుఁడౌనె లసత్ప్రమోదస
ద్బాంధవ బృందకుం దరదనద్దర్పిత కుందను మిత్రవిం
దకున్. 1

విం—ఆశ్చర్యమగ్న మానసుండై యేమీచిత్రము! ఈనుడువులు గగనవాణి పలికినది కాబోలు లేనిచో నన్యులెవ్వరిట్లు చెప్పగలరు. (అని యోచించు నెడ ననువిందుండు లేచి శంకిత హృదయారవిందుండై కొంతసే పూరకుండియున్నన్ గనుంగొని గట్టిగా.)

అ—శా. ఆకాశంబిటు పల్కనేల వినగానాశ్చర్యముల్ దోపగా
నీకా కౌరవరాజ వల్లభునకున్నిర్ణిద్ర సఖ్యంబుమి
న్నేకాలంబున గల్గెదాని వినగా నే వేడెద న్వేడ్కచే
నాకాకారణ మెల్ల దెల్పగదవే నాయన్న న్యాయంబుగన్. 2

అగ్రజన్మ! నాకా కారణంబును సమగ్రంబుగా ననుగ్రహింపుము.

విం—(వ్యగ్రమాన మానసుండై తనలో) నేనప్పుడు వారితోఁ జెప్పిన పలుకు లీతనితోఁ జెప్పిన నొప్పుకొనునో యొప్పుకొనడో యొ

ప్పినాయొప్పుకొనకపోయినా చెప్పకతప్పదు, చెప్పకపోయితే కప్పురగంధికళ్యాణం బెట్టులోనగూడు, నీతండు పాండవ పక్షపాతి. పాండవులాసుయోధనున కనుకూలురు కారనుసందియం బందరికిఁ దెల్లమియేకదా, నిద్రబోయినవారి లేపిన తెఱంగున నందఱువిన నాకాశవాణి తెలియబలికెనయినగానిమ్ము మీద జూచుకొనియెదనని) తమ్ముఁడా! అనువిందా! చక్కఁగావినుము. చెప్పెద.

సీ. రాజరాజగు కురుఁరాజున కేటేట
మనమియ్యవలసినఁధన మొసంగ
కుండిన నతడల్గిఁదండిఁగూరుని నొక
నంపినవాఁడు మహోగ్ర హామున
వచ్చిదురూక్తులఁద్వారిగానను బల్కి
వారియుత్తరమియ్యఁజీరిచూడ
వెంటనే రమ్మనుఁవిషమాక్ష రములందు
కనుపట్టినను మేనుఁకంపమొదవ
గీ. యెరికని చెప్పజాలకఁయేగియుంటి
ఘోరిభయముభక్తి యొప్పారఁవారిగంటి
నేతపల్కిన పల్కులన్నియునువింటి
నుచిత మనుచితమనక నేఁనూరకుంటి. 3

అంతట నా రాజ పుంగవుం డభంగుర హాస రసోల్లసిత ముఖుండై ఏమోయి విందుఁడా! మేమడిగిన నుడువుల కిదియగు నిదికాదను వాక్యం బొక్కటయిన చెప్పక బెల్లముకొట్టిన రాయివలెనున్న వాఁడ వాపురందర నందనుండన్న యెయ్యుండ నీవేదండ పురాధినాథుం జేమి సేయఁగలవాఁడని మదంబొదవిన యెదతోనున్నట్లు తోచుచున్న యది. ఆదండిమగలే కొండలపాలై యుండవారి ప్రాభవంబు నీకేమిలాభంబుగాన మొల్లగంధియగు నీచెల్లెలిని నాతమ్ముని పిల్లనికిచ్చి

హెచ్చిన మచ్చికతో నా యిచ్చదీర్చి మనుమని వత్తివత్తిపలికిన నా డెందంబందు జెందిసుందరాంగి నిచ్చెదననివచ్చితి లేకున్నయీకన్నె తో రాజ్యంబుచేకొనునిందు కెందునుసందియంబులేదు. (అనినద్దొండంబు వట్టియీడ్చినమండిపడు వేదండంబురీతి గద్దియపైనుండి దిగ్గనలేచి)

అను—సీ. అమరేంద్రముఖులతో◆నాహవంబొనరించి
ఖాండవంబేర్చిన◆ఘనుడెవండు
మాయాకిరాతుడై క్రమలసినహరునిమె
ప్పించిపాశుపతంబు◆గాంచెనెవడు
కాలకేయనివాత◆కవచులనొంటియై
మ్రందించి కోటీర◆మందె నెవడు
ఘోష యాత్రలొదన్ను◆గొనిచన్నగంధర్వు
నదలించి విడిపించి◆నదియెవండు
గీ. ఇంతలోపల మఱచెనే◆యింద్ర తనయు
శౌర్యధైర్యాది గుణముల◆సారమెల్ల
ధనము హెచ్చినమదమెచ్చు◆ననెడి మాట
తప్పునే యెరికైనసీ◆ధరణియందు. 4
మ. అదియెట్లుండె నటుండనిమ్ము మనమ◆ర్యాదైన యోచించక
న్మదవృత్తి న్నిలిపించి పిల్లనడుగ◆న్న్యాయంబెవీఁడొక్కపె
ద్దదొరే దాసిసుతుండు తోడెడలిన◆న్నా నేమి టన్బొందునో
మదరాజన్యులవల్ల నప్పనముల◆న్మర్యాదతోనెల్లెడన్. 5

అప్పుడు నీకెందుకు నోరులేవకున్నయది యో దోచకున్నయది. ద్రౌపదీ స్వయంవరంబు మొదలయిన స్థలంబులలో దానుపొందిన పరాభవంబులేల నుదహరించకుంటివో యప్పుడతండు జంపునని కాబోలు. రాజులకు చచ్చుట చంపుట సమానధర్మంబులని మీరెన్నడువినియుండరేమో యీపరమకిరాతకసుతునకు మనసరోజాక్షి నిచ్చుటకంటె చిచ్చులోపెట్టుటమేలుగాదె! యచ్చపలనయనకుం దగినవా

రుండు కృష్ణుండుతప్ప మనుష్యమాత్రుండొకండు కలండే యని నా యభిప్రాయంబు తెలియపఱచుచున్నవాఁడ (అనిన సంచలిత మనఃపం కజుండై తమ్మునివంకఁజూచి.)

క. పిల్లడవునీవు కసరున
ప్రల్లదములు పల్కనవియొ భాష్యములనినా
యుల్లమున నమ్మ్రనుబుధు
లెల్లను హర్షింతురయ్య హేతువులనకన్. 6

క. చతురంభోధి పరీవృత
క్షితియెల్లను నేలునట్టి శ్రీమంతునితో
ప్రతిహతముగ మాట్లాడిన
కుతుకలు కోయించకున్నె కుయ్యోయనఁగన్. 7

ఉ. ఎక్కడి కృష్ణుఁ డాతఁడొక యేలిక యేమన కెన్నదేనియుఁ
శ్శక్తి పరాక్రమంబులఁ జెలంగుచు బానల బండ నెద్దుల
న్నెక్కలపెట్టి చంపుటలు చిత్రములయ్యె నసీకు మంచిరా
జెక్కడ జిక్కె జెల్లెలి నిచ్చినచూపరు లెన్నఁడుందురే. 8

ఆహా తమ్ముఁడా! యనువిదుండా! రాజరాజై మహా ప్రఖ్యాతిఁ బొందిన దుర్యోధనచక్రవర్తితో శత్రుత్వంబును, రాజ్యవిహీనుండై యడుగాజులలో బెతిగిన కృష్ణునితో మిత్రత్వంబును గోఱితివా తలఁగోకికొనినట్లగును గాన నాయిష్టంబునకు కష్టంబు చెప్పకుము.

(అని తమ్ముని మొగంబునందు దృష్టినిడి మేఘగంభీర భాషణంబులతో.)

క. పెద్దయొనరించు కార్యము
వద్దని చెడగొట్టపిల్లవానికి తగునే
యెద్దో జేసితి దానిని
ముద్దుగ గనుగొమ్మ యింత క్రమాఖణంబేలా? 9

(అనిన తోకత్రొక్కిన నెగిరిపడు పిల్లత్రాచువలె బుసకొట్టుచు చేతికరవాలంబు మొఱపించుచు)

అ—అగ్రజావిందభూభుజా.

ఉ. ముద్దులచెల్లెనయ్యొ పెడమూర్ఖుని పుత్రున కిత్తునంచు నీ
బుద్ధికినెట్లు తోచెనటు◆బోయెనుముందటి తెల్వితోటి
నీపెద్దతనంబి కెవ్వనికి◆పెద్దవుకృష్ణుని కిచ్చువాడె బ
ల్పెద్దగుటబ్రమే యతడు◆పిన్నతనంబున నున్నచూడగన్. 10

సీ. లక్కయింటను బెట్టి◆లలిమనపెదతల్లి
కొమరులగాల్చిన◆కూళమతులు
నిద్రపోయెడుభీము◆నీరధిలోత్రాళ్ళ
కట్టిముంచిన◆కలుషరతులు
ద్రౌపదీపరిణయో◆త్సవవేళ నర్జును
నిందించునట్టి దుర్నీతియుతులు
కష్టంబులెప్పుడు◆కల్పించివారల
దూరదోయించిన◆ద్రోహగతులు
గీ. ఇట్టివారలతో పొత్తు◆పెట్టుకున్న
ఇట్టినీదిట్టతనము నే◆డుట్టిపడియె
చిట్టచివరకు తల్లితో◆బుట్టువులకు
పట్టిలేనట్టిపనితల◆పెట్టితహహ. 11

(అనిన పలుకులు చెవులకు ములుకులై దోప పండ్లు పటపటన్నొ
ఱుకుచున్నమ్మిత్రవిద్యణీకరించి చేతికత్తి విసరుచు మంత్రి మొగంబు
చూచి)

విం—ఉ. వింటివె వీనిమాటలు న◆వీనములై కనుపట్టెనల్లము
క్కంటిని నైనబోరిచెన కందగు విక్రములున్న వారువా
రింటను నిట్టివారిని హి◆హీయని పండ్లిగిలించి పల్కిన
న్నెంటరె రాజ్యమున్నికులో◆గిన్నొనిభూపతులెల్లనవ్వగన్.
సీ. తమపాలు సాధింప◆దరము కాకనుకదా
పాండవులడవిలో◆పలబ్రదుకుట

అవును కాదని చెప్పఁదలవి కాకనుగదా
ద్రోణాదుల తనికిఁ దోడుపడుట
యెదిరించి పోట్లాడఁ నేపులేకనుగదా
వసుధేశులందరుఁ వశ్యులగుట
యల్లుండ్లపై కూర్మిఁ నడగించుకొనికదా
శల్యుఁ డాతనితోడఁ సంధిగనుట
గీ. పెద్దపెద్దలె భృత్యులై పేర్మి దక్కి
యెప్పుడే మాయటంచు తాఁ మెచ్చుచుండ
నీతఁడట వారికివ్వక నీతిలేని
వానికెవ్వనికో నివ్వఁబూనెనంట. 13

మ. హరి సన్న్యాసము దయ్యెనే నిమలుఁడున్ బ్రాయంచు ఘోరాటవు
ల్దరిఁగన్నెల్లెలినింట నుంచుకొని యర్థిన్ స్వామి బోషించునే
కురురాజున్ వడిగిట్టు తమ్ములు సుతుల్ గ్రోలెత్త రాజ్యంబుని
ర్భరవృత్తిన్ దమవారికివ్వక వృథాహంకారంబుతో నుండునే. 14

కావున యగ్గిరిధరుండును యగ్గిరిధర సోదరీవరుండును మహా పరాక్రమశాలురని యీవిక్రమ విహీనుం డురక దరచుచున్న వాడు. వారిశౌర్యంబులేమెఱుంగనే? ధైర్యసాహసాదిగుణంబుల కురాజకొజ్జునకె నయయిన వారేడుజగంబులలోలేరు, ధర్మరాజునకు నింద్రుడియముం డును. భీమునకు జనకుండు వాయుదేవుండును నర్జునునకు తాత పురందరుండును, నకుల సహదేవులకు తండ్రులశ్వినీ దేవతలును, నైయుండియు తనిజెనకలేక మిడుకుచున్నవారు వీరలందరిలో వీడెందు నబోలువాడో తెలియకున్నయది. వీనిరంకెలు నాకొక శంకయే? నిష్కళంక చంద్రముఖియయిన నాసోదరీమణికి, దుశ్శాసన కుమారుండగు లక్ష్మణుండే భర్తయగుసునింక సందియుంబెందును లేదువాడువచ్చిన ప్పుడెవ్వరేమి సేయఁగలవాడో చూచెద. (అనినరోష కషాయతామ్రయోగళుండై చలితోష్ఠద్వయుండై నర్మసచివున్ననుంగోని కోరమీసంబులు వడివేయుచు)

అ—నర్మసచివా! వినుచున్నవాడవుకదా.

సీ. ఏచేట నింద్రుని కెలమి చేసెడియాగ
మెవ్వఁడు తనకుఁ జేయించుకొనియె
జడివాన నడరునఁ దడియఁ గొల్లలఁ బ్రోవ
నెవ్వఁడు పర్వతం బెత్తెఁ గోట
గోవత్సములఁ గోపకులఁ బ్రహ్మ దాఁచిన
నెవ్వఁ డా రూపంబు లెత్తి తిరిగె
నతి భీకరాటవి నడరు కార్చిచ్చును
నెవ్వఁడు మ్రింగి మేలెనసి యుండె
గీ. నిట్టి కార్యంబు కుఱరాజు లెవ్వరైన
చేసియుండిరె యిప్పుడైనఁ జేయఁగలరె
యహహ మాతులపుత్రుఁడై యలరు కృష్ణ
మూర్తి యగుగాత మా చంద్రముఖికి భర్త. 15

అమ్మహాత్ముని చరిత్రమ్ము లిమ్ముగాఁ బొగడ నలుమొగంబుల ప్రోడకైనం దరంబు గాదననే నెంత! యాగొల్లపిల్లల యుల్లంబులు పల్లవింపఁజేయుచు మల్లికాశరుని జక్కుల దొరపిల్లని నుల్లసమాడు సోయగంబుగల యాయదువల్లభునకే నా చెల్లెలి నిచ్చి మెచ్చునకీర్తిఁ గాంచెద, యాసింహాశౌర్యుండగు దెంచి నీలవేణి న్బాణిగ్రహణం బొనర్పు తఱి వారు, వారివారు యేమిసేయుదురో చూచెద.

(ఇవ్విధంబున నన్నదమ్ములిద్దరు రోషావేశ ముఖంబులతో కూర్చునియుందురు నారదుండు సంగీతముతో హరిస్మరణ సేయుచు ప్రవేశించును.)

7 రాగం హిందూస్థాని శ్రీరూపకం.

నా—రాధికామనోవిహార। రత్నహారరమ్యకేయూర॥ రా॥
పాదానతఖచరజాల। సాధులోలసత్యశీల॥ రా॥
నందగోపబాలనీల। కందనీలకనకచేల।
నందబృందాసంచారధీర భీకరారిగర్వదూర॥ రా॥

పుండరీకసదృశనేత్ర! భూరిశకటదైత్యజైత్ర!
ఖండనప్రదీపబాణ! ప్రస్ఫురన్మహాతితూణ॥ రా॥
ధారుణీచోల్లేరునగర! భామపాదవినతసగర!
ధీర తాడేపల్లి లక్ష్మీ! నారసింహరాయ వరద॥ రా॥

విం—అ—సకలవిద్యావిశారద నమస్కరించుచున్నారము
నా—సంగ్రామవిజయమస్తు, సకలకార్యసిద్ధిరస్తు.
రా—మునీంద్రా యీమణిమయాసనంబునందధిష్ఠింపుడు.
నా—కం. చతురంగంబులునమ్మృత
గతినుండును రాజ్యపదవిఁకడుభోగ్యంబే
సుతులును సతులును నిద్దరి
కతులిత గతినున్నవారెయన్నిటమేలే. 16

విం—దేవా కర్ణాందిప్రవర! భవదనుగ్రహవిశేషంబున కొఱతలేమి యులేక నే కాలంబు గడచుచున్నయది, భవదాగమనంబెచ టనుండియో యిక్కడికో యింకెక్కడికో తెలియుకోరుచున్న వాఁడ. సెలవివ్వదు, ఈదీనుండెఱింగి సంతోషించెడిని పరమ భాగవతకులావతంస!

నా—చం. హరికడనుండి వచ్చితిఁ బ్రమోదమొప్పగ నేడునీసభాం
దరిపటు సుందరంబు వినిఁ దైత్యవిరోధి మదిన్భ్రమించిత
త్తరపడి మారుబారికెదఁ దాళగలేక నలంగిపంపెన
న్వరుపడి యోపె నోములుశుభంబుగ బండెగదయ్య యేమన౯
(అనినవిందుండతి చమత్కృతితో దమ్మునిఁజూపి)

విం—ఉ. ఇంతకుముందె నన్నునతిఁహీనమువల్కుల ధిక్కరించితా
నంతయుసేయఁబూని కరమందునకంకణ మూనియున్నవా
డంతటికాతడేయతనికేనాకసి చూడుడి యాతడెట్లనో
చింతమటన్న నందరముఁ సేయుదమట్లనె మోదమొప్పగ౯. 17
(అనిన జరహసిత వదనారవిందుండై యనువిందుని న్గనుం గొని)

నా—రాజకుమారా! అనువిందా?

కం. మెల్లగ హరిబంపిననీ
చెల్లెలికయి వచ్చినాడఁ జెలువొప్పగ నా
నల్లని సామికియిచ్చిన
చెల్లదె ముల్లోకములనుఁ జిరతరకీర్తుల్. 18

మీయన్నమాటలు వింటివికదా! నీయభిప్రాయంబేమి (అనిననతఁ డంజలీబద్ధహస్తద్వయుండై) చెప్పెదనాల్కానుడు

కం. నెయ్యమున రాజరాజుతో
వియ్యం బందంగఁగోరి విస్ఫుట గతితో
నొయ్యన జనియనివచ్చెను
దుయ్యెడి నాచెల్లెనీకుఁ గోడలటంచున్. 19

ఆవృత్తాంతం బావంత యయిన నాతోఁ జెప్పక నుప్పతిల్లుచున్న నేకారణంబుననో యాకాశవాణియాయన పేరెత్తి నీవా కురురాజుతోఁ గోరి చేసుకున్న చక్కచక్కపడునే, పల్లవాధరయగు నీచెల్లెలియుల్లంబు రంజిల్లఁజేయు నావల్లవ మొల్లగంధుల మనోవల్లభుండగు కృష్ణుండు తప్పతక్కనరాజవల్లభుం డెవ్వఁడయిన సమర్థుండేయని యుపారకుండె పిమ్మట యాసంగ తెలియంగఁగోరిన కౌరవపక్షపాతుండై కమలేక్షణ నాలక్షణుని కివ్వనిశ్చయించి యున్నా నాచిత్తంబావత్తు చిత్తులయందు హత్తకగుణోత్తరుండయిన హరికియివ్వబూనియున్న, ధిక్కరించి తానెక్కడుండే యక్కరాతుల కిచ్చెదనని రాయి నుద్దుచున్నవాడు నేనంతకంటె గంతులు వేయుచు రుక్మిణీకాంతునికే జవ్వని నివ్వబూనియుంటి నింతలో చుక్కతెగిపడ్డట్లు మీరిక్కడికరుదెంచితిరికమీయిష్టానుసారంబుగ స్పష్టపరుచుడు. (అనిన దరహసితవదనారవిందుఁడై తనకరద్వయంబుచే వారిరువురి చేతులూని యొక్క గద్దియపై కూర్చుండనియమించి తాను వారిసన్నిధి నుచితాసనంబుననుండి మందమధురాలాపంబులతో.)

నా—సీ. ఒకమాట రజమునఁ గనొప్పుచు భువనని
ర్మాతయై ధాతయై మలయు నెవ్వ
డొకసారి సత్త్వంబు నూని లోకావన
ధుర్యుఁడై విష్ణుఁడై పొలుచు నెవ్వ
డొకతేప తమమాత్మ నెఱయ జగత్రయీ
స్మాలియై శూలియై మురయు నెవ్వ
డొకపరి ప్రకృతి యుపరయోనిధిలోఁ దమ్మి
కంటియై యొంటియై కడఁగు నెవ్వఁ
గీ. డతనిఁ గంటెను జగములేకొనె జగము
కంటి నాతఁడు వేరొనెఁ గంటె వింటె
తొంటిరాజులు హరికృపఁ గంటిగాదె
పుట్టుచావులు లేనట్టి మెట్టునంట. 20

అమ్మహాత్ముండు దుష్టజనశిక్షయు శిష్టజన రక్షయు చేయుటకై కదా యనేకావతారంబులెత్తి యిప్పుడో దేవకీవసుదేవుల యశోదానందుల పూతచరిత్రులఁ జేయఁ బుట్టి రుక్మిణ్యాదిజగదేకసుందరీమణుల స్వేచ్ఛ నోలాడి స్వబలవిశేషంబున సముద్రంబులో పట్టణంబు గట్టుకొని మహోగ్రప్రతాపశాలియై వెలుంగుచున్న కృష్ణునివర్ణింప నెవ్వరోపుదురైన నానేర్చుకొలంది కొంత చెప్పెద సావధానచిత్తులై వినుండు.

సీ. మాంసలదర్మదకకంసధరాధిశ
కృంత కిరాతకపూర్తిఁ గృష్ణమూర్తి
యతిశిల కరుణాకటాక్షవీక్షణవిని
ర్జితభక్తజనతార్తి కృష్ణమూర్తి
యుద్ధవాక్రూరాదిసద్ధర్మయుతజన
హృదయకమలవర్తి కృష్ణమూర్తి
పూతనస్తనవిషపానాతీత
పృథుబలయుక్తమూర్తి కృష్ణమూర్తి

గీ. సకల సంపన్నికేతన శ్రీకముఖర
ఋభుపరివృత్తైల వరవర్తి కృష్ణమూర్తి
అసమ విశిఖప్రయోగవమాకతాంతివిజయ
కీరవాహన నిభమూర్తి కృష్ణమూర్తికిన్. 21

ఉ. ఆమహనీయ మూర్తికి సమంచితకీర్తికి నిర్జితార్తికి
న్హైమసుశాటికి న్భూషితనిర్జరకోటికి శౌర్యపేటికి
న్గామితదాయికి న్పృథజసన్నుతిపాయికి శేషశాయికి
న్స్త్రీమహిళానుకూలికి నిరమర్దితమాలికి భక్తపాలికిన్. 22

ఉ. చక్కనివారి కందఱికిఁ జక్కనివాఁడు యదుప్రభుండు మీ
చక్కనిబొమ్మ యన్నిగుణచక్కనిదందఱికంటె జూడఁగా
చక్కనివారినిద్దఱినిఁ జక్కఁగఁ గూర్చిన నన్నికార్యము
ల్చక్కనగావె కోర్కెకొనసాఁగదె యేరికి నైనజూడఁగన్. 23

విందథరాధవ చంద్రగోవిందుండు మీమామనందనుండేకదా
యీ కందర్పసుందరున కమందానందంబున మీచెల్లెలి నిచ్చి యీ బ
ల్లిదుని ఇచ్చదీర్పుము. నేను వచ్చినదందుకే యాగోపాలుం డాపరా
ని మరులెక్కియున్నవాఁడు. సందియంబేల (ఆనిన నిచ్చుట కిచ్చలేక
నివ్వననుటకు వీలులేక కొంతసేపూరకుండి) మునీంద్రా! యొక్కమ
నవి చేసుకొనుచున్నవాఁడ సమగ్రానుగ్రహంబున మన్నించవలయు.

విం—క. హరిబావమాఱునాతని
కరుణా పాత్రులము మేముగాదనగలమే
కురురాజు తోడబల్కిన
సరసంబులు విరసములయిజరగవెకలతల్. 24

ఆతని పాలనంబులోనున్న మేమునాతినివ్వక బొంకి యింకెక్క
డనుండగల మాతండ్రు దండిమగలతో దండువెడలి నప్పుడే పుండరీ
కాక్షుండే యాఖండలపుత్రుం డడ్డపడి జట్టిగంబులు కాపాడెదరో తో
చదు. వాచంయమివర్య! మీబోటి పెద్దవారలప్పుడు కొన్నింతురేగాన
పరులమాటలునమ్మి సిరులు పోగొట్టుకొనువారెవ్వరైన నివ్వసుధా

వలయుంబున నగలరే విూరేచెప్పుడు. ఇందుకొరకై సందియించు చున్నవాడ.

(అనిన నతని చేతోవృత్తికి చిత్తంబున గర్వించుచు కానీచూతము. వీనికి దగినయుక్తి చెప్పెదనని)

నా—వింద భూపతివర్యవినుము.

క. మీయిద్దరిడెందంబుల
నీయెడ ఖేదంబులుండకేనెట్లనుమీమీ
స్నేయత్నతినలు దప్పక
సేయుడు సేనొక్కయుక్తిఁ చెప్పెద వేడ్కన్. 25

ఒక్కశుభముహూర్తంబు నిర్ణయించి స్వయంవరంబనిసమస్త దేశాధీశులకు నెలిపిన నందఱు వెంతురు. నాటిరోజా చంద్రవదన నెవ్వారి వరియించితే వారే భర్తయగును. అన్నిట నృలవంతుడైన వారినే కోరుకొనుగాని యాలుహీలులేనిబేలనేల యాబాల మెచ్చునీప్రకారంబా స్వయంవరంబు నెరవేరిన నెవ్వారికేమి కోపంబులు రావుగాన నామాటకు సమ్మతింపుడు. (అనిన వారిద్దరు సంతోషించుచు నేకకంఠులై చేతులుజోడించి.)

క. బాగాయెమీవచస్థితి
రాగాది గుణప్రభంగకరమ్యద్గతిమీ
యాగమను మాకుసౌఖ్యో
ద్యోగంబై దోచెదివ్యయోగానందా. 26

నా—రాజకుమారులారా మీసోదరీ రత్నంబగు మిత్రవిందతో మాట్లాడిపోయివచ్చెద దయయుంచుడు.

(అందరునిష్క్రమింతురు)

(రంగము విచిత్రసౌధము దోమతెర మంచముమీద నిద్రపోవుచునుండవలయును నిద్రలో)

మి—చ. ననువిడనాడి పోవతగునే నాకిగునావగ నాదుమక్కువ౯
కనికరముంచవింత పెటుకాకటుకావిట కాడయుట్లునే
మనగలదాననయ్యొ హాటకేమావిట మామటు మాయకాడ్రక
న్ననవిను బాసి నిల్వగలనే నా తలనాకలనైన జూడగ౯. 27

(అనువాక్యంబులు చెలికత్తెలువిని యులిక్కిపడి హాశ్చర్యమగ్నమానసలై చేరంజని పిలిచినపలుకకున్నగట్టిగ).

తల్లీ తరుణీమతల్లి ఏమిదో పలుకుచున్నదానవు లెమ్మ.
(అనునంతలో)

మి—క. ఏరాపో యెదవిదితగ
వేరాబిగి కౌగిలివ్వకే రాచాల్చా
లారా నమ్మినదానిని
రారాపులు సేయమేర కేరాయుతహారా. 28

ఛీఛీ చేడియలారా పోవుచున్న జూచెదరా నామేలుమీరు మేలుగానట్టు తోచుచున్నయ దేమీకను పొందు (అనుమాటలకాబోటులు నీటులు చెడికొంతసేపు యోచించి యుందులో కీరవాణి యిదికలకాబోలునని సమీపించి పన్నీరుచే కన్నులుతుడిచిన దిగ్గునలేచి దిక్కులుచూచి సిగ్గుపడి తలవంచుకొని యున్నరాజపుత్రినుంచి తక్కినవారినందరి నవతలికిదోచి)

8 భైరవి ఏకతాళం,

ఇదియేమిచిత్రమురా॥ ఇది॥ మదవతియే మోమాట్లాచెద॥ విది॥
పరిణయమెనయని వదుచుపయయె పరపురుషునిబిలిచిన పదుసబలికె॥ విది॥

ఇటునటు చెదరని దిటమగు మదిగల కుటిలచికురలిప్పటి సనితగ॥ విది॥

సాటిబోటులీమాటవిన్న నగుబాటు సేతు రెచ్చోటనైన॥ శివ
లలితాడేపల్లి లక్ష్మీనృసింహోజ్వల నుతచొల్లేట్పొతి హారిగల॥

చ. మొగ మొకరీతితోఁ జెమరుఁ మోవివిలాసము తగ్గి చన్నుల
న్దగిలినపుష్పమాలికలుఁ దారకములూడ కరాలె పక్కపై
బాగసుగ చెక్కుటద్దములుఁ జూపడె వింతలుఁ గొన్ని తెల్యవ
ల్కఁగనగునమ్మ నేసువినఁ గాతసుదానసుగాన నెచ్చెలీ. 29

నన్ను బెదరించదలంచి యిన్నిచిత్రంబులీవె కల్పించుకొని నట్లు తోచుచున్నయది లేనిచో శుద్ధాంత సౌధాగ్రంబుపైనున్న నీకెట్లుపాసగుగాన నున్నదున్నట్లు చెప్పవే యొప్పులకుప్పా.

(అనిన తనమనంబున నుప్పతిల్లాడినసిగ్గుగగ్గోలుసేయ తనలో తాను) అహా! కలలోఁగలిగిన రతిసౌఖ్యంబు లేమని సెప్పుదు. చెప్పిన నీకప్పురగంధితప్పుగా నెంచి వెలపించునేమొ ఛీ! ఛీ! ఇట్టిరహస్యంబు లెంతప్రాణస్నేహితులకైన తెలుపతగదు. (అని కొంతసేపూరకుండి) యెంత వెఱ్ఱిదాననైతిని. నాపంచప్రాణంబులలో నొక్కప్రాణంబుగానుండి నాకుమేలుసేయుగోరి యొక్కనిముషంబైన బాయని యీనెచ్చెలి కంటె మచ్చికగల వారెవ్వరు. చెప్పెద. చెప్పి యీయొప్పులాడినిలోఁబఱచుకొని మదీయమానధనంబు హరించిన నాచోరుని నేతీరునైన భావించుకొని మోహంబపనయించుకొనుచుండెదనొక్కరైనన్ను ట్లుదెల్యని జిట్టులులేనట్టయితే కార్యంబుచెడి చిట్టచివరకు రట్టుపడి గట్టుకొనవలసివచ్చు (అని యోచించి) సఖీకీరవాణీ రమ్మా.

చ. ఒకకలఁగంటినమ్మ వికచోత్పలలోచని యొక్కసుందరుం
డకటుమరీతివచ్చి బిగియారఁగ కౌగిలిఁగ్రుచ్చి మోవిపా
నకమునుద్రావియుద్దములనందగుచెక్కులుముద్దువెట్టిసా
రెకు జనుదోయిముట్టుచు మరిన్మరుకేళినలర్చిపోయెనే. 30

ఉ. నవ్వు మొగంబు వాఁడు మదినమ్మకము ల్పరించువాఁడు మే
ల్జవ్వనమొప్పు వాఁడు కనుసన్నలకూరిమినించువాఁడు బ
ల్లవ్వలసొమ్ము వాఁడు కనులందెలితమ్ముల నేలువాఁడునూ
పువ్వను ధిక్కరించునును ముక్కొగిగల్గిన వాఁడు సుందరీ. 31

ఉ. నల్లనివాడు చారువదనంబున సన్నని బొట్టు వాడువి
ద్యుల్లతబోలు చేలమెఱ నొప్పినవాడు కృపారసంబుపై
జల్లెడువాడు వక్షమున జానగుమాలికెవాడు చల్లనౌ
మెల్లనిమాటల న్మనము మెచ్చగచేసెడు వాడుసుందరీ. 32

ఉ. మారుడుకాడు శక్రునికుమారుడుగాడు తలంపరోహిణీ
జారుడుకాడు కిన్నరవిచారుడుగాడు కుమారి వారల
న్వారక మెచ్చ నట్టిపయి వారలనైన నిరాకరించుహా
వారిజనాభు వంటిమగవారలుగల్గుదురమ్మ భూస్థలిన్. 33

క. మదనుని కదనమ్మునకు
మ్మదనం బొగిజూపిచని యొకమగువానినునీ
యెదనొచ్చక వచ్చెదనని
యెదయమది న్మఱచెనోరకీహిన్వచ్చెనకో. 34

(అని ఆత్మగతంబున) నేనెంత వెఱ్ఱిదాననైతినక్కటా! పట్టి చూచినమగవాడును, పెట్టితీసినసొమ్మును మునుపటట్లు ప్రకాశించ వనుమాటలు, బూటకంబులౌనా యెక్కడికల, యెక్కడిగోడుయీ పుట్టువున నికపట్టిశానిని చేపట్టుదునా! యన్నలంతవానికి నన్నిత్తురా! (అని చెలికత్తియన్జూచి) కీరవాణీ! నేనా సుందరుని గట్టిగా పట్టుకొని యుండవలసియుంటి. అందఱికి న్వెరచి మానుకుంటి, అక్కా నీ వెక్కరణినైనన్వాని సుందరకులశీల వయోలావణ్యంబులెల్ల, నాయన్నలకుజెప్పి నన్ను వానికేయిప్పించి నాచే మెప్పొందవుకదా, నీకష్టంబునకు ప్రతిఫలంబొసగనా. యేది యోచించుము. (అనిన కీరవాణి తనలోతాను నవ్వుకొనుచు, ఇది గోవిందునిమాయగాని మఱొక్కటికాదని యారాజకుమారి న్బుజ్జగించుచు)

కీర—కుంతల కాంత్యపహాసిత షట్పదబృందా మిత్రవిందా.

చం. మదినిక జాలిజెందకు కుమారిక లన్గనుపించువాడనీ
సదనమునందునుండు నవిచార మొకింతయు లేక బల్కెదో
మదవతి తత్ప్రయత్నమిక మానక చేసి భవత్కటాక్షసం
పద జరియింతు నీకిక శుభంబగు సందియమేల కామినీ. ౨౫

తల్లీ యూరడిల్లుము. ఇక యీపని దప్పు యొందువని నాకేల.

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

శ్రీకృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము
సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్. 1.

శ్రీచెన్నకేశవసహాయము.

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

తృతీయాంకము

(రంగము-బంగారుమేడ. సఖీపరివృతయగు రాజకన్యక కడకు నారదుండు ప్రవేశించుచు)

నాదనామక్రియ — ఏకతాళం.

రాయణకేశవా।
గోవింద శ్రీరుక్మిణీలోలధారాధరనీల॥ నా॥
కోరినవారికికోరికలివ్వగ।
యేరీనీవంటివారీరేడుజగముల॥ నా॥
బృందారకులెల్లవృందనికీర్తించె।
స్నంవెగదయ్యాయానందునివల్ల॥ నా॥
వక్రయాత్రయమునపరలెడుకుబ్జని।
ర్వక్రగచేసినవక్త్రజితాబ్జ॥ నా॥
వరతాడేపల్లిలక్ష్మీనృసింహ్వారాయేద్య
ధరణి శ్రీచోళ్లేరుపురిజానకీశ్వర॥ నా॥

(చెలికత్తెయొక్కతెవచ్చి) ఏలికసానీ! యదుగో గీతంబుపాడుచు భవన్నికటంబునకు నారదుండరుదెంచుచున్నవాడు. (అనిన దరహాసితవదనారవిందయై సఖులతో నెదురేగితోడ్కొనివచ్చి కనకమయాసనంబున గూర్చుండబెట్టి, మౌనీంద్రా! వందనశతంబొసర్చుచున్నదాన. (అనిపాదంబులపయినబడి కాచినిలుచున్న యాకుందరదనన్గృపగాజూచి.)

నార — శీఘ్రమేవ కల్యాణప్రాప్తిరస్తు మనోవాంఛాఫల సిద్ధిరస్తు.

శా. రాకాచంద్రునిబోలు మోముతెలుపై రంజిల్లు కందమ్ములు
న్శ్రీకారంబులనేలు కర్ణయుగముల్ జెల్వొంపు కన్బొమ్మలు
నో్త్రకాల్మీదికిజారు కేలుగవయున్ బొల్పారు కృష్ణాండిక
న్నీకాంతుండగు నిక్కమీపలుకు నిర్ణిద్రస్థితి న్గామినీ. 1

శా. నీతారుణ్యము నీయొయారమును నీనీటు న్వినంబొల్పునీ
సేతల్మేనును మోవి నీసడుము నీచిత్తంబును న్నీనడల్
శీతాంశున్భ్రమియించు నీమొగము వాసిన్నెమ్మదిన్మెచ్చగా
నాతో జెప్పెను నిన్ననందుకె కదా నారాకడల్మానినీ. 2

రాజపుత్రీ! నీపూర్వపుణ్యఫలం బేమనిచెప్ప శంకరపంకజాసన ప్రభృతి సమస్తదేవతా కోటీరకోటి సంఘటిత మహామణిప్రభా ప్రభాసిత పాదపంకజుండగు వాసుదేవుం డపరిమితానంద కందళిత హృదయ పంకజుండై నీచక్కదనంబునకు మెచ్చి పరిగ్రహించదలంచి నాతోచెప్పిన నేనరుదెంచి నీయన్నలతో సంభాషించి దుశ్శాసన పుత్రున కివ్వవలయునని నీపెద్దన్నయు, కృష్ణునకే యివ్వవలయునని నీచిన్నన్నయు కొట్లాడ వారిపోట్లాటమాన్పి యేకకంఠుల జేసి స్వయంవరంబున నీయిష్టమైనవారి వరియించునట్లు కట్టుదిట్టంబు లేర్పర్చి నిన్నుజూచి పొగలందులకై వచ్చితిని. నిన్ను మెచ్చితిని. మచ్చెకంటి! (అనిన పులకాంకురిత సర్వశరీరిణియై పునఃపునః ప్రణామంబులొనర్చి తేనెలొలుకు పలుకులతో)

మ—చ. మింటికిదాకు పెన్తపము మేయగతిన్గడ చేసి వేడిన
న్గంటికి గానుపించని యఖండలమూర్తి వినీకునీపెనా
యింటికివచ్చి కృష్ణుడు మదీశ్వరుడౌనని పల్క వింటినా
తొంటిభవంబునన్గలుగు ఘోరపునోములపంటనెట్టిదో. 3

(అనియాత్మగతంబున) ఏమీ నాపూర్వపుణ్యంబు. ఈ మహానుభావుం డరుదెంచి జగన్మోహనుండై వెలుంగు వాసుదేవుండు నిన్ను వరించునని చెప్పె. ఈవాక్యంబు లెంతనమ్మకంబులో చెప్ప

జాల (నని కొంతవడి యూరకుండి) నాకంతకంతకు తెలివికలుగు చున్నదే! కేవల బ్రహ్మమానస పుత్త్రుండగు నాతపసినుడువు నుడువు లొక్కటియైనం దప్పిపోవునా, పోవు. దీని నిజానిజంబులు మదీయస్వప్నంబే స్పష్టపరుచుచున్నది. (అని హాస్యరస సదృశంబు లగువాక్యంబులతో)

చం. ఇవినిజమైన పల్కులె మునీశ్వర! రుక్మిణి సత్యభామ జాం
బవతి దినేశ పుత్త్రివరభద్రసులక్షణ నాగవిస్ఫుర
త్కువలయ నేత్రలుండ ననుగోరునె కోరిన వారికోపము
ల్దవులకనుందురే మదిముదంబొడవ న్గరుణించి మ్రొక్కెదన్. 4

(అని, మొగంబున చిరునవ్వొలయ)

శుద్ధకాంభోజి — ఆదితాళము.

నా—ఏలబాల బేలవై తివిక-నామాటలు నమ్మక॥
ఆలోకసుందరుని కాంత-లేలోలలోచనులు త్రిప్ప|
జాలరు వెన్నెలను గోప-బాలుడు నీపాలవ్వ నిజముగ నేల॥
మి— నెమ్మనమ్ము నమ్మదిప్పటికి-మీరెన్ని చెప్పిన॥ నె॥
తమ్మిగద్దియ కొమ్మయె-రుక్మిణమ్మనుచు వింటినిహారియా|
యమ్మకువశుడు కాకనారూ-పమ్మునకు భ్రమజెందునె చూడగ॥
నా—క్రొత్తక్రొత్తబిత్తరివి నీవు-కనులార జూచినక్రొత్త|
యత్తెరవల కంటెయందక-త్తెవంతియు కాకనుమే|
నత్తరూతురవు నీపై-హత్తును హరికిచిత్తమెప్పుడు॥ యేల॥
మి—నిన్నమొన్నయున్న వారుకదా-యాలేమ లందరు॥ ని॥
పన్నుగ నెక్కైనను క్రొత్త-యున్న వనుపోయి వారల|
మన్ననలు తెల్యక సిగ్గున-నున్న నేరము లెన్నక నుందురే॥ నె॥
నా—వారిజేరి కేరుచుండెదవు-సిగ్గెన్నినాళ్ళు॥ వారి॥
కోరినకోరికెలు-శౌరి చేరి దీర్చుచుండగ గడి|
తేరినారిమే మెపుడైన-గోరివచ్చినమాట్లాడవకో॥ యేల॥

మి—యేరికోరిభూరితేజమున-చొల్లెరుపురమున॥ నేరి॥
 జేరితాదేవళ్లిలక్ష్మీ-నారసింహరాయునకు।
 కోరినకోరికలిచ్చు-సారసలోచనునిమాను॥ నెమ్మి॥

కం. ఇమ్ముగ నొక మంత్రరాజము
 సమ్మతితో శౌరినాకుఁ జెప్పెడివాండై
 యెమ్మెలుగుల్కఁగ బ్రతిదివ
 సమ్ముగ నాయింటనుండఁ జెప్పగఁ గాండా. 5

నార—(అని నవ్వుకొనుచు తనలోతాను) ఈచిన్నదా వన్నెకాని మొగమున్నచోనైన నెఱుంగదే! యిప్పుడేయింత మరులెక్కియున్న దన్ని కార్యంబు లారితేరిన చో నక్కమలాక్షుని బలంబొక్కసారి గుటుక్కన మింగునేమో యబ్బబ్బా! యీబిబ్బోకవతి దెబ్బ (అని తల యూచుచు)

మ. తరుణీదక్షిణనాయకుం డతఁడు కాంతలో ఘటి మందైనబం
 ధురపంచాస్త్రకళా రహస్యములలోఁ జోరంబుగా నందరి
 న్గర మొప్పారగ నేలుచు న్సమతరంగత్కేళి దేలున్సుమీ
 కరిభాస్వద్గతనీదుకోర్కె పిదపన్గావింతు సైరించుమా. 6

బాలికామణీ! నీవింక సంతోషమున నుండుము. నీకోరికె లీడేరు కాలంబాసన్నంబగుచున్న యది నేను పోయివచ్చెద దయయుంచుము.

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు)

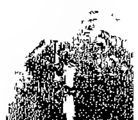
(రంగము. దర్పణసౌధంబు-కీరవాణి ప్రభృతి చెలికత్తెలు గొల్వ మిత్రవింద కూర్చునియుండును)

మి— కీరవాణి! నాదగ్గర జేరికూర్చుండవెందుకు?

కీ—చెలికసానీ నాకంతకంటె నేమిపని యున్నది. వచ్చియుంటిని.

మి—(కీరవాణిఁజూచి)

ఉ. ఎప్పుడునాస్వయంవరముఁ జేయుదురొక్కొ ధూపతులందరుండనే
 నెప్పుడు నామనోహరునిఁ జెయింపొంగిచూచెదకన్నులారగా

నెప్పుడుశౌరికంఠమునఁ హేమమయంబగుదండ వేతునా
కెప్పుడుచక్రిభర్తయనిఁ యెల్లరుబల్కఁదురింపుమీఱగన్॥

(అనినకీరవాణిదిగ్గునలేచి.)

కీ—తల్లీభవదుల్లంబురంజిల్ల మునితల్లజుండంతయు కరతలామలకంబుగ చెప్పెచనియెకదా. ఇంతలో తొందరెందుకు. ఎల్లవారాచింతము. (అనునెడ చతురంగబలయుక్తుండై కందర్పుండుదవ్వుదవ్వులదోచిన బెదరి చెలికత్తెలన్గాంచి బిగ్గరగా)

మి—ఉ. మారుడుసారసాలయుకుఁ మారుడుశంబరదైత్యనాథసం
హారుడుమోహకాననవిఁహారుడుపుష్పశరప్రసారణా
చారుడుదుష్ప్రయత్నపరిఁచారుడుయావతమానసాంతకా
కారుడుఘోరవహ్నిగుణపుఁ కారుడువచ్చెనుచూడవేచెలీ. ౮

చ. చిలుకగుఱంబునెక్కికటి♦చెక్కినకేతకిబాకుతళ్తళ
ల్వెలయుపరాకుచెల్పుచును♦వెంటపికంబులుగొల్వగోరువం
కలుభటులై చెలంగసుమ♦కార్ముకమెక్కిడిపూవుటంపర
న్గలికిడుచప్రదేశమొగి♦గాడగనేసెనికేమిసేతునే. ౯

(అనికొంతసేపూరకుండి.)

ఇంతీయీకంతునికొంతసేపుకొనియాడిచూచెద. (అని)

సీ. కమలబాణుండవై♦కమలపాణులనేచ
నాయమాయిదినీకు♦కాయజన్మ
శుకతురంగుండవై♦శుకవాహులగలంచ
మోదమాయిదినీకు♦మాధవసుత
రతినాయకుండవై♦రతికాముకులనొంచ
బింకమాయిదినీకు♦పీనవక్ష
సుమకార్ముకుండవై♦సుమకోమలులముంచ
తేజమాయిదినీకు♦భూజనసుత

గీ. శబ్దసంబంధబాంధవ్య♦సరణిచూడ
భేదమింతైనగనుపించ♦లేదుమనకు

యెందుకో చలమిట్టు చూపు • తెలుపఁగరాదు
భూరితరవిక్రమధురీణ • పుష్పబాణ. 10

(అనియనేకవిధంబుల బ్రార్థించిన నంతకంతకు వెలిపించుచు పంచవిధశరంబు లొడలనించుచున్న కీరవాణిం జేరంజని దైన్యరసంబుతో)

హిందుస్థాని—జాల్ప్వతాళము.

ఇకెంత సేపు నే భరింతును సఖీమణీ।
యకారణంబుగానలంచె నయ్యొ సఖీమణీ॥ యికెం॥
సుమాస్త్రవాళిమేనునిండె చూడవే చెలి।
యమానుషంబు సేయఁబూనె నన్ను యోచెలి॥ యికెం॥
సుమంతయైన ధైర్య మెదను సోక దే చెలి।
సుమంబువంటి మేను కాక నుక్కెనే చెలి॥ యికెం॥
ధరనొప్పు శ్రీ చోళ్లేరునగర ధాముఁడై కృప।
వరలక్ష్మీనారసింహరాయ వరదుఁడేల సే॥ యికెం॥

(ఇట్లుబల్కి తనలో) ఔట్టికి వేయివిధంబులని పెద్దలనెడి మాటలబద్ధమా యీకొంచెపువానిని మంచిమాటలతో వేఁడిన మేలు సేయునా సేయఁడుగాన వీనిమానంబుమాలి నేలపాలగునట్లు గట్టి తిట్టులు తిట్టి యేమట్టు వెట్టెద కానిమ్ము. (అని రోషావేశ ముఖారవిందయై)

మ-శా. నీకోదండము వాడ నీదుశరము • ల్నీరంబులోఁగూడనీ
బాకా చెట్లను జిక్కనారి వెతలై • పద్మంబులందక్కనీ
మూకలొక్కండలనుండ నీరదముపా • ముల్నోటిలో నిండనీ
శోకాశంభుఁడు చూడనేనుమదిలో • సుంతైననిన్వేడఁదా.

ఉ. నీకును నీదుమామకుఁ బెఱనీతి యొకింతయునైనలేక పె 11
న్వ్యాకలపెట్టుచుండెద వకారణవైరముచే వియోగుల
న్దీకొనలేవు యోగులకెదిండిమ గంటిమిగల్గు వాడవే
ఛీ! కమలాస్త్ర శంకరునికే చేడెననమ్మది సిగ్గులేదుగా. 12

(అని సరోరుహాస్త్రుని తిరస్కరించి తదీయ చతురంగంబుల జూచి కోపముతో)

సీ. కీరమా నీకింత • బీరమా హాహాంత
నరువ సాంకవగంధి • నాటవినవె
వాతమా సంజాత • శీతమా ఇదికోత
యనవు సేఫణివేణి • ననుచు కనవె
పైకమా నీవింక • ఢాకమా సవుజింక
మిడనీలవాలనా • మెఱుగవేమొ
భసలమా నీవిట్లు • మెసలమార్గమదెట్లు
హేమనా సనటంచు • నెంచిమనవె.

గీ. యెదిరిబలముల నెఱుగక • నెవ్వరేని
కదసిపోట్లాడ పరిభవం • బొందవకున్నె
యందుకే కద మీదార • హరుని దాకి
భస్మమైపూలదేమున్న • పంతమేది. 16

(అని శుకపికముల యసమీర బంభరంబుల నదలించి చెలికత్తెలజూచి) సఖీమణులారా! యెన్నిజెట్టినా అన్నియు స్మరచి కుసుమాస్త్రుం డసమాన విక్రమంబున పుష్పాటంపరచే నొడలెల్ల, చుఱుకు, చుఱుక్కుమనుపించె. కలకలమని చిలుక లులికిపడ బలికె నాతతభీతినసువాసితంబులు చీకాకుపడ కోకిలమూకలు కోకోయనికూసె. ఇమ్ముగా తలదిమ్ము గ్రమ్ము తమ్మితేనియ లిమ్ముగాగ్రోలి తుమ్మెద మొత్తమ్ములుఝుమ్ఝుమ్మన గానమ్ములు చేసె. మేనువడంకె. నేనింకసైపజాల (నని నెమ్మేనుమఱచి మూర్ఛిల్లిన చెలికత్తెలు వెల్లనైనమోములతో) తల్లి! మాయుల్లంబులెల్ల ఝల్లుఝల్లన మమ్మిక్కడడించి నీవెక్కత్తై వెక్కడికిపోవుచున్నదాన పికజవ్వని మాకెవ్వరుదిక్కు (అనునెడ కీరవాణి ధాతుస్థానంబుల పరిశీలంబుచూచి)

కీ—మదనమాలా.

మ—ఏమమ్మ కీరవాణీ.

కీ—ఇదిగో దీని చేయి చూడుము.

మ—చూచితిని.

కీ—క. ఇదిమూర్ఛగాని వేరొక
విధమేమియు లేదు చూడ • విధుబింబముఖీ,

మ—క. అదియే నేననుకొంటిని
సుదతీ యేమిడిన కనుల • చూచు నెమనలకా. 14

కీ—సుందరీ తొందరించిన కార్యంబవ్వునా నేనందుకేకదా యోచించుటలు.

మ—అక్కా నీవన్నియు దెలిసినదానవు, నీవే చక్కనపోయెదవ్రా నాకు నా చక్కయేముఖ్యము.

కీ. పడతిరో చల్లని • పన్నీరు చిల్కనా?

కీ—యదికను దమ్ముల • కంటవలదు.

మ—కమలాక్షిరో చంద్ర • ఖండంబు రాతునా?

కీ—స్తనచక్రములకడ • దలచవలదు.

మ—కలికిరో చిగురుటా • కుల గుత్తులిడుదునా?

కీ—తనుభర్త్రమునకవి • తగులవలదు.

మ—చెలదిరో నేమంచి • వీవనవేతునా?

కీ—పాణిపృష్టముకడ • పట్టవలదు.

మ—గీ. చారుతరశైత్యచందన • చాటికోరి
తెచ్చితిని చల్లవచ్చునే • మచ్చకంటి

కీ—మదనతాపంబు చేగాగి • హృదయకలశ
పూరితస్నేహరసమది • పారలవలదు. 15

(అనెడు పలుకులకు మదనమాల మదికుదరక)

మ—కం. ఏపని సేయగబోయిన
నాపని వలదందువెప్పు • డదియేమిటికో.

కీ—కం. ఓపడతికోపమటవే
యాపనులాస్థానములను • నహఁములటవే. 16

మ—అక్కా కీరవాణీ! ఈచక్కెరబొమ్మ వాల్చినపక్కకదల్పకున్నది. కాలాతీతంబైన నేమి హాని సంక్రమించునో గాన తొందరగా శైత్యోపచారంబు లొనర్పుటయే మంచిది. (అని కీరవాణిఁజూచి)

సీ. ఇంతియీచిగురాకు లేమి సేయుదమమ్మ?
కీ—రీవిపాదములకంటించవమ్మ.
మ—అరటులపొరలున్నవవియేమిపనికమ్మ?
కీ—పొలతియూరువులకుప్పొదువవమ్మ.
మ—తోరమామిడులగుత్తులెందుకోకొమ్మ?
కీ—చెలిగుబ్బచనులపైఁ జేర్చవమ్మ.
మ—కలువరేకులుచాలఁ జెలులుదెచ్చిరిసుమ్మ?
కీ—కలికికన్నులమీఁదఁ గప్పవమ్మ.
మ—గీ. మొలకజాలమిదెందుకో తెలియుదమ్మ?
కీ—ముగుదకుంతలములనుండి ముడువవమ్మ.
మ—చెలఁగిక్రొందమ్మిలేపనికిఁ జేయనమ్మ?
కీ—నాతిచేదోయికిని గీలుకొల్పవమ్మ. 17

మదనమాలా! చూచితివా యీవస్తువులీస్థలంబులకనుకూలంబులై శైత్యోపచారంబులచే నొక్కయరక్షణంబునకు తెలివి నొంది ప్రకాశింపఁగలదు. చూచుచుండుఁడీ. (అనునంతలో ముసుంగిడిన పట్టుశాలువసడల్చి దిగ్గునలేచి, కీరవాణీ మదనమాలలంజూచి)

మి—తోఁబుట్టువులారా! మీ మోముదమ్ము లెందుకో చిన్నబోయియున్నవి చెప్పుఁడు. (అనినవారలు చెక్కిళ్ళు దువ్వుకొని చెక్కులు ముద్దుపెట్టుకొని గంభీరభాషణంబులతో)

తే—గీ. ఏమిచెప్పుదుమమ్మ నీవిపుడుమూర్ఛ
జెందినందున భయమంది చేయువిధము
లెల్ల చేసిన తెలివొంది తిపుడుమధుర
మృదులవాగ్భృందధృతకుంద మిత్రవింద. 18

(అనిన వచ్చియు రాని నవ్వునవ్వి పునర్మోహావేశం బగుటయు చెలికత్తెలఁ గనుంగొని)

తోడిరాగము—ఆదితాళము.

మి—రాఁడేమాయలకాఁడే-యీఁడుజోడని నమ్మియుంటిని
నన్ను వీడనివాఁడనుకొంటిని। యేడఁ వాఁడయె రాచపాడి మాని
యెందు॥ రాఁడే॥
ఘనుఁడాతఁడవి వలకోటగా। యల్ల। మునిమాటలవినీళ్ళమూటగా।
మది। ననుకున్న ముచ్చటలవి దూరమైపోయె॥ రాఁడే॥
మారుదెక్కువశత్రువుడాయెను। కంటికిరీతికూర్కు లేదాయెను
కీరవాణియింక యేరీతిభరియింతు రా॥
వరకీర్తిజితహీరకాశుఁడై చోట్లె। ధృతిదివ్యసాధనివేశుఁడై
ధరతాఁడేపలిలక్ష్మినరసింహారాయేడ్వుఁడు రా॥

(ఇవ్విధంబున నలంగుచున్న యామంగళాంగింగని తేనెలొలుకుపలుకులతో.)

చె—కం. కోమ్మా నామనవినిగై
కోమ్మా నీవింత మదులుకొనతగదమ్మా
రమ్మా వనరాజివినిక
రమ్మా రయసుగుణసదనరాజితవదనా. 19

చం. అచటికిపోయిచూడదగినట్టివినన్నియుజూపనచ్చట
న్విచికలపుష్పసంపదలవేడుకలెల్లనుగన్న నెమ్మది
న్మెచ్చిగనుపించుపిమ్మటసరోరుహాలోచనయిల్లుజేరిన
న్బ్రచురతనన్ని కార్యములభంగురరీతిజెలంగుతప్పకన్॥ 20

(అనిన సంతోష మొందక డోలాయమానమానసయై)

మి— క. మాటలాకకోటిచెప్పిన
పాటకచేలుండువచ్చిపాసుదలిర్ప
న్నాటముల దేల్చకుండిన
బోటిరోసంతోష మెట్లుపుట్టును చెపుమా. 21

అయ్యా నమీఇష్టానుసారంబువచ్చెదనదియు తీరును. నారదునిమాటలకన్న నీమాటయెక్కువయే! మీకుకోపంబురానేల లెండు. (అని అందరు పరిక్రమింతురు.)

(రంగము. శృంగారవనంబు.)

మిత్రవింద చెలికత్తెలతోఁబ్రవేశించి యచ్చటివింతలు కన్నులకాలఁ
దిఁజూచుచు చెలులంగనుంగొని)

ఫీలురాగము-ఏకతాళము.

వనమెంతో శృంగారమే బాలా।
వినమిట్టిదని గట్టిగను నెవ్వరస్వైరిమున్ను॥ వన॥
అలమల్లెపువ్వుగలతావు-లిలమించెగలిగించె!
వలనొప్పబలుకూరిమెదక॥ వన॥
చామంతివిరులేమొపాలుపొంది-నామీదనామోద।
మీమాడ్కిప్రేమంబుజూపె॥ వన॥
ధరచొల్లేరుపురమునుండి-వరతాడేపలి లక్ష్మి।
నరసింహారాయేడ్యుడేలు॥ వన॥

సీ. తనముక్కురంగుస◆య్యానబూనెననికదా
చిలుకదాడిమపండ్లు◆చించుటెల్ల
తననల్పునీడయం◆దునిచెనేడనికదా
యామ్రంబుననుపికం◆బఱచుటెల్ల
తమకుంభములదాక◆తలచినవనికదా
వెలగపండ్లకుకరు◆ల్వేచుటెల్ల
తనశైత్యమొగిగర్భ◆మునదాల్చెననికదా
వలిగాడుపరటుల◆గలచుటెల్ల.
గీ. తమతనుప్రభలాగితరం◆గములనుంచె
ననిగదా వానిహరియించ◆హంసలెల్ల
నీకొలంకులలోనుండు◆టెల్లచూడ
చిత్రమయ్యెనుపూఁదోట◆చెల్వమెల్ల. 22

(అని కీరవాణి కై దండకొని)

ఆహా మంగళాంగి మనకుఅంగట చెలంగు సరోవరస్థిత మంజాతర కంజాతపుంజ సంజాత, మకరంద, బిందు సందోహపాన మద బంభర డింభ శుంభ త్సంగీత మాధురీ శ్రవణాసక్తచిత్త సమాగతైణ కిశోరంబులును తదైణకిశోర విశాల చంచలదృగంచల సంభూత హాశ్చర్య రసమహార్ణవ తరంగిత రంగిత కరుణాప్లవస్థిత వనదేవతా వితానంబును, తద్వనదేవతా కనత్కనక కుంభసదృశ మాంసల స్తనయుగ్మలావణ్య వీక్షణమాత్ర వ్రీడీకృత కరిణీనికరంబును, తత్కరిణీనికర సముద్యత్కర కంపితరసాల రసారుహంబులును, తద్రసాలరసారుహ పతితమహారుచికరఫలవితానభుజ్యమాన సంతోషిత వనసంచార శబరవనితా సందోహంబై వెలుంగు నీయారామంబు నందనంబును గేలిసేయుటకు సందియంబే సంతోషించితి. (అనిన కీరవాణి సంతోషంబున)

కీ—కం. మెచ్చితిపీవనరాజం
బచ్చుగదోహదముసల్పి వైతివికొమ్మా
మి—కం. మచ్చికతోనదిదెల్పిన
మెచ్చుచునల్పైదనుమనకు మేలుగదమ్మా. 28

(అనిన ప్రతివృక్షంబును జూపించుచు)

కీ—సీ. ఇదియశోకముదీని పదతాడనముసేయు
మిదివకుళంబు మేలొందవనుమియు
మిదికురువకమునీ వెనసికౌగిలిగొను
మిదితిలకంబిందు వదనచూడు
మిదియెమాకందమి య్యెడకరంబునముట్టు
మిదికర్ణికారమిం పెనయఁజేయు
మిదియెవావిల ముఖాహీనవాయువుఁగవ్వు
మిదియె నమేరు మో మెత్తినవ్వు

గీ. మిదియె సంపెంగముఖరాగ-మెలమి నీయ
మిదె ప్రియాళువు సంగీత మిచ్చె బాదు
మీవిధంబునఁ బుష్పించు నీకుజంబు
లట్లుగాకున్నఁ బుష్పించ వదినిజంబు. 24

(అనివలుకు చెలివలుకులకు మిలకనవ్వు లొలుక)

మి—కప్పురగంధి! నీచెప్పినచొప్పున చేసితివి. నీ వన్నమాట లన్నియు వన్నె బెట్టినట్టు జరుగుచున్నయవి నావెంట నంటిరమ్మా. నెచ్చెలీ! యిచ్చట విచ్చలవిడిపూసిన పచ్చపువ్వుల గోరంటదంట కొల్లగా నల్లుకొని తరణి కిరణంబుల జొరనీక చల్లగాడ్పుల కిరవై యుల్లసిల్లు యీమల్లెపొదలలో నుల్లంబులు రంజిల్ల నల్లాపంబులాడుచు కంటికింపైన నీటుకాండ్రతో బోటులు వాటంబుగా కూటంబులొనర్చుట కావా యెంతవీలుగా నున్నదో కన్నులారజూచితివా? యిది యట్లుండనిమ్ము. మనకు అంగటజెలంగు సంపెంగలసొంపు కంటికింపుగాకంటివాఘుమఘుమను వాసనలెల్లదిక్కుల నల్లుకొని బంగరు రంగును తురంగలించగల సోయగంబుచే నివ్వాటిల్లు పుష్పములు కొల్లగా శోభిల్లుచున్నయవి. ఇట్టి పసగల కుసుమంబుల దంట కొక్కతుమ్మెదయైన మతిమఱచియైనం జేరదు కదా. నిండుజవ్వనంబున గండుమీలు నాయండకా పుండరీకాక్షుండరుదెంచని చందం బిందు గన్పించుచున్నయది. అక్కా నాకొక్కరుతో పైరికదా. ఇదిపోనిమ్ము. ఈపన్నీరుకాలువదాటిపోదము రమ్మా. తొయ్యలీ! యీతియ్యమామిడి చెట్టుకొమ్మలసందున పసందుగానుండి మెండుగాపండిన పండులను తనచంచుపుటంబుతో చించి రసవిసరంబు పసమీరఁజూవి తనచెంతనున్న కాంతకందించుచున్న యీశుకరాజంబును చక్కగాజూచితివే! యేమిహాశ్చర్యము! యెక్కడచూచినా స్త్రీపురుషుల కన్యోన్యదాంపత్యంబులే కన్పించుచున్నయవి యిదిచాలించుము. చల్లని నీరంబులు వెల్లువలై పారుచున్న నాసరసిచెంత నొక్కవింతగన్పించుచున్నయది. చె

చ్చెరపోదమురమ్మ. చూడు-చూడు. చేమంతి పూబంతులు రెండుచేతికిచ్చి హెచ్చిన మచ్చికతో నొక్కచెంచుకోడెకాడొక్క చక్కెరబొమ్మనుగట్టిగా బట్టుకొని నీచెక్కుటద్దంబులొక్కసారి నొక్కనిమ్మని మ్రొక్కిన నాటక్కులాడిగిరక్కన మరలిపోవుచున్నయది. అది రతిపరిశ్రమ మెఱుగనికన్నియవలె దోచుచున్నయది. కాకపోయిన యాకలికికంటికింపుగన్పింపకున్న వాడేమో? లేక మననిద్దఱినిచూచినయీముద్దియసిగ్గుచేపోవుచున్నదియో. బోటీ మనకేమైన పాపంబు ప్రాపించునా (అనిన కీరవాణినవ్వుకొనుచు)

కీర — బాలా! నీవెంతబేలవే యీవాలుగంటి నేమైనమన మొద్దనిగద్దరించితిమా యేమి. నీపిచ్చిముచ్చటలిక చాలించుము (అని పశ్చిమదిక్కు మొగంబై)

మి — కలకంఠకంఠీ! మనమనేక మధురరసభరితంబులగు ఫలంబు లనుభవించితిమి. సుధామధురంబైన చల్లనినీరంబులు గ్రోలితిమి. ఈయారామంబునన్గల చిత్రంబులెల్ల కన్నులకింపుగా చూచితి మికకొంత సేపు ఒక్క పొలరసాలభూజంబుక్రింద నెలరాతితిన్నెయందు కూరుచుని పరిశ్రాంతిజెందుదమా తల్లీ. (అందరుపరిక్రమింతురు.)

(రంగము-వనములోనున్న మేడ. సఖీపరివృతయైనమిత్రవింద ప్రవేశించుచున్నది.)

మి — మదనమాలా! కాంచితివా.

గీ.- భానుడలుదెంచునని ప్రేమభామని వేడ్క
పశ్చిమాశాసతీమణి పరగనెఱ్ఱ
పట్టుచీరను దాల్చిన పగిదిచూడ 25
సంజకెంజాయదోచెను ఛాయగలని.

క. ఆచీరపనికిరాదని
దాచివెసన్నల్పులోకదాల్చినగతిమా
డాచానకటికిచీకటు
లీచతురాశల మెలంగె హెచ్చుగపైపై. 26

క. నిక్కముగ గగనచారులు
చక్కగదీపంబులిడిన చందంబున నే
డక్కా చూడవె మింటను
జుక్కలు కన్పట్టి చూడ చూడఁగ నింపై. 27

చంద్రోదయవర్ణన.

సీ. హారికి మ్రొక్కెడి శచీతరుణి వెల్గించిన
దీపించు కర్పూరదీపమే మొ
వ్వా నిజయంతుడొప్పగ భార్య వెసచూడ
మొనసి చూపించెడి ముకురమే మొ
తమ్ముడు చూడ కందర్పుడొయ్యన గట్టి
వంపిన ముత్యాలబంతియే మొ
యమరులు తమజపం బమరఁ దెల్పఁగ వేడ్కఁ
గట్టించినట్టి జేగంటయే మొ
గీ. సారవల్లభకంఠస్థహారమందు
బరగుచున్నట్టి వజ్రాలపతకమే మొ
వైజయంతమునందు దుర్వారగతిని
నలరు గోమేధికపు గడియారమే మొ. 28

(అని కొంతసేపు వితర్కించి గట్టిగా)

సీ. కర్పూరదీపంబుగాదీ వెలుంగుపై
వెలయ జక్కవకవ విప్పఁజొచ్చె
వరపుగా ముత్యాలబంతిగాదీ ప్రభ
పొడగన్న వెన్నెలపులుగు లెచ్చె
ఖచరులమేటి జేగంటగాదీ కాంతి
చూచిన పద్మము లొంపు నిచ్చె
క్రమదర్పణఫలకంబుగాదీ రుచి
గాంచిన కల్వలగములు మెచ్చె.

గీ. సన్నసన్ననివెన్నెలఁ జల్లఁగనమ్మ
చూడచూడగవలిగాడ్పు సోకెనమ్మ
మసుపచుక్కలుపైపైన మాసెనమ్మ
పేర్మిఁగనవమ్మ యిదిచంద్ర బింబమమ్మ. 29

(అనితచ్చంద్రాగమంబున కానందభరితాంతఃకరణయై కొంతసేపూరకుండి)

ఓమదనమాలా! ఓకీరవాణీ! గండుమీరెడి యీపండువెన్నెల జగదండంబు నిండికొని కాంతిమంతంబై యున్నదను సంతోషంబు నామంతనంబున కింతయైన లేదుగదా! మీకందరి కెట్లు లున్నదియో యెండకాలంబున పండునిప్పుల దండఁగూరుచుండ నెట్లుండునో యీ చంద్రుని చంద్రికాహారంబు నామేనికంత యుష్ణంబు చేయుచున్న యది. నాకీబాధసోకకుండ నీకల్వాల వేఁడును వేఁడుకొనుచున్నదాన. (అని ప్రకాశముగా)

క. చల్లనిరేడవు నీదగు
చెల్లెలు కల్కులనొసంగు క్షితినందరికి
న్గొల్లగనీ బావయు పెను
బల్లిదుడు భవద్గురుండు పాల్కడలిగడే. 30

ఇట్టినీవు నాయట్టిపట్టిని రట్టుపెట్టనాయమా (అని వేడుకొని ననంతకంతకు కిరణప్రసారణం బెక్కుడైన తీవ్రకోపానలంబు దరికొల్పుచు,) శీతకరణా! యిక నీగర్వభంగం బగునట్టుగట్టి తిట్టుల తిట్టెద చూడరా (అనిబిగ్గరగా)

సీ. పగలెల్లదాగి దొంగగతిఁ దిరుగాడు
ముచ్చ నీయెదపైన మచ్చవుట్ట
సొంపుగామిత్రుని చూడలేకనలంగు
దైన్యాత్మ నీకళల్ దరగిపోను
చదువుచెప్పినవాని ముదితను చేకొన్న
వావిలేనట్టి నీకన్నాము బట్ట

మొదటిచెల్లెలితాపుఁముదఱింపచేసిన
ఖలనీచపాండురోగంబుపుట్ట
గీ. పుట్టినింటనిబొంగించిపొరలసేయు
కష్టజాతివినీచగిరికాలుచుండ
వెసవిరోగులపై బండఁవేయుచుండ
కందదాయనునీకండకొండురుండ. 31
క. తెరువులబాధింతురయా
పురుషులకై సిగ్గులేకపొల్పుగనీవా
మారదాయుష్మంతులరై
వారివారిపావులకునాయువధికముగాదే.
ఉ. మునుపలదక్షుయాగమునమూఢ్యతదక్షునిపక్షమైమదం 32
బునవడివీరభద్రునితోఁబోరిననిన్నాగివామపాదఘు
ట్టనసలయించెనప్పుడుతఁటాలునబోరితివోరమూఢ్రకాం
గనలగలంచకోరిచెడుగాయిదిబంటుతనంబెరాజసుకా. 33

(అనియనేక విధంబుల దూరిచెలులగనుంగొని) ఇక్కరాతుం
డుకుమిగిలి కట్టినమొండివడి పండువెన్నెలల నలయించుచున్నవాడి
క నేనోర్వజాల. (అని మూర్ఛమునింగిన కీరవాణిమదనమాలంజూచి.)

కీ—క. వనజాస్త్రునిబారికిజ
వ్వనిగుందినగాదెమనము వనముకురాక
ల్వనజాక్షినిచటవటువలె
వనజారినలంచసాగె వనమేలయికన్. 34

(అనిమదనమాలయోచించి)

మ—అక్కా ఈచక్కెరబొమ్మను శైత్యోపచారంబుల స్మూర్ఛదేర్చి
యింటికిచేర్చి యీమచ్చుటలా మచ్చెకంటితల్లికి నన్నలకు దెల్పి
శీఘ్రకాలంబులో స్వయంవరంబు జరుగునట్లు సేయుట యుచిత
మైనట్లు నాకు తోచుచున్నయది. నీచిత్తం బెట్లున్నదో యోచిం

చుము. లేనిచో నీతోయజానన కాయజ తోయజాక్షులబారులచే జిక్కినపిదప మనమేమి సేయఁగలవారము. (అనిన)

శేఖ——మదనమాలా ! నీయోచనయోచించతగినదే.

(అనిమార్చ్బదిర్చి, అందరు నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

చతుర్ధాంకము

(రంగము-విందుఁడు-అనువిందుఁడు-మంత్రి.)

నర్మసచివ! ఇటురమ్ము.

మం—రాజకుమారా! వచ్చియున్నవాఁడ సెలవేమి.

విం—క. మామిత్రవిందకాశ్రిత
కామకువరుసస్వయంవరము సేయుమటం
చామునిపతి సెప్పినమన
మేమియొనర్పకనునుంటిమిందాకనొగిన్.

కావున మంచిముహూర్తంబు విచారించి చెప్పుటకు మనపురోహిత శిఖామణియైన గర్గమహాముని నాహ్వానింపుమా.

మం—చిత్తమాలాగే పిలిపించుచున్నవాఁడ. (అంత గర్గుండరుదెంచి ద్వారపాలకుఁజూచి)

గర్గు—ఒరీ! నీవెవ్వండవురా నేను వచ్చియున్నానని మీరాజుగారితో చెప్పుమురా?

(అనిన వాఁడులోపలికిపోయి)

ద్వా—ఓరి! నీవెవ్వాఁడవురా నేను వచ్చియున్నానని మీరాజుగారితో చెప్పుమురా? (అనినరాజునవ్వుచు)

విం—ఛీ! ఛీ! పిచ్చివిధవా! వచ్చియురానిమాటలు మాట్లాడకుపో. (అంతవాఁడరుదెంచి గర్గునిజూచి.)

ద్వా—ఛీ! ఛీ! పిచ్చివిధవా! వచ్చిరాని మాటలు మాట్లాడకు పో.
అని అన్నాడయ్యా స్వామి!

(అనిన వానిజూచి)

గ—అష్టా గాదురా శంతా! ఆయన వచ్చియున్నాడని అనరా.

[అనిన ద్వారపాలకుడిట్లనగా రాజు కోపోద్దీపితమానసుండై.]

విం—ఛా! దుష్టమానసా! చెంపలు వేయించెద వెళ్ళిపో. మళ్ళావచ్చితి వేని నీమచ్చమాపెద (అనిన వాడువచ్చి అదియేఅనును)

గ—ఈమాటు వెళ్లి మీపురోహితుండగు గర్గుండు వచ్చినాడని చెప్పుమురా (అనినచని వాడట్లుచెప్పును)

విం—శీఘ్రముగారమ్మనుమని చెప్పుమురా (ప్రవేశించును)
విప్రవర్యా పదివేలవందనంబులు కల్యాణు, కల్యాణు. ఈమణిసింహాసనమందధిష్టించుడి (కూర్చుండిపిమ్మట)

గ—రాజన్యశేఖరా! మీరునన్ను రావించిన కారణంబేమో సెలవివ్వుడు (అనినహాసన్ముఖుండై)

విం—గీ. పొందుమీరగ మామిత్రకవిందకిపుడు
పరిణయమొనర్పగను స్వయంవరము సేయ
బూనినారము శుభకరంబైన యొక్క
లగ్నము సుచూచి చెప్పుమీకలలితచరిత. 2

(అనిననా బ్రాహ్మణుండు హాస్యరసంబు చూపించదలంచి)

గ—రాజా మేము క్రొత్తగా గుద్దలించిన పంచాంగశ్రవణ శ్లోకంబు సావధాన చిత్తుడవై వినుము, (అని పంచాంగము చేత పుచ్చుకొని బిగ్గరగా)

శ్లో॥ శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహతం దుస్వప్న దోషాధికం।
గంగాస్నానవిశేష పుణ్యాహనసం గోదానఫలంగం నృణాం।
ఆయుర్భంగమముత్తమం సుచిహతం సంతాన సంపర్ధరం।
నానాకుగ్మతసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతాం॥

అద్యరాత్రి తిధిప్రమాణత రంగసాని... ......గడబడ నామ సంవత్సర దారితలమాసంబున నింద్రియపక్షంబున నేడు ద్వాదశాంగుళ ...... వారం కంఠాభరణ నక్షత్రం దుర్మదయోగం బాలకరణం. ఈరోజున పన్నెండుగడియలరాత్రికి ... ... ఛార్జం తెల్లగా వెళ్ళిపోచుంది మహాప్రభో ! (అనిన రాజు ముసిముసి నగవులునగవుచు)

విం—గురుశిఖామణి! మీరిక హాస్యరసంబుమాని శాంతరసంబుగైకొని మేమడిగిన ప్రశ్నకును త్తరంబొసంగవలయును. మహాత్మ! (అనిన సంతోషి తస్వాంతుండై)

గర్గ—అట్లాగే చెప్పు చున్నాను. రాజేంద్ర!

గీ. సరవి రేపటిమాఘమాసంబునందు
శుక్లపక్షంబునసుమడిసొంపుమీర
దశిమిగురువారమునమహాదా త్తగతిని
నెక్కులగ్నంబుసఫలమైయున్నదయ్య, 3

ఈలగ్నంబున మీరాకార్యం బొనర్చితిరేని చక్కగా నిర్వర్తిల్లు. రాజచంద్ర! (అనిన సంతోషించి మంత్రిమొగంబుచూచి.)

విం—నర్మసచివా! యీధరాసురశిఖామణికి అనర్ఘ్యవస్త్రభూషణతాంబూలాదికంబు లిప్పించి వీడ్కొల్పుము. అంగవంగ కళింగ కాశ్మీర కురు కరూశ ద్రవిడాంధ్రదేశ ప్రముఖ చప్పన్నదేశాధినాధులకు ఈవార్త శుభలేఖలమూలముగా తెలియపరుచుము. లగ్నకాలంబు వరకేవిధమయిన లోపములు లేకుండునట్లు అన్ని కార్యంబులొనర్పుము. మన నగరంబుశృంగారింపఁ బనివాండ్రని యమించుము.

మం—భవదాజ్ఞాను సారంబుగా భూసురోత్తమున కన్నివిధంబుల సంతోషపెట్టి పంపినాడ. తక్కినవన్నియు క్రమక్రమంబుగా సిద్ధపరుచుచున్నవాడ.

(అందరునిష్క్రమింతురు.)

రంగము—భర్తృహార్మ్యము.
(మిత్రవింద ససఖియై ప్రవేశించి, చిత్తజాయత్త చిత్తయై తత్తరంబున.)

14 జంఝూటి-రూపకము.

మరచిపోతివిగా కృష్ణా-కృష్ణా కృష్ణా నన్ను
కలువరదీరనీదు సోయగంబుగాంచనైతిహా॥
నెరకౌగిటనుండితివను-బిరుసునవేమోసపోతి మ॥
ఇచ్ఛకములు చేసినా-కేమోయేమో యేమో చెప్పి।
పిచ్చిదానిచేసికూరి-మెచ్చజేసితాహా।
మచ్చికచేవయ్యెదముడి-విచ్చినవలపుచ్చటలు మ॥
పెదవికేనియలాని-యానియానివిచ్చి।
సదమలాంగినిన్ను బాయు-జాలనంటివాహా మ॥
ముదమొదవగకందర్పుని-కదనంబున నేలవదడి।
ధరణిచోళేరుపాల-పాలపాలశౌరి।
కరుణతొదేవపల్లిలక్ష్మీ-నరసింహరాయావన।
శరణంటివిసరసిజముల-నిరసించెడిచరణములకు మ॥

(అను వాక్యంబులు విని వెరగంది కీరవాణి మదనమాలలులేచి)

చెలి—తల్లీ! రాజపుత్రీ! నీకొదవినమదనజ్వరంబును చంద్రశైత్యంబును పోగొట్టి యుంటిమే. తిరిగి కృష్ణపైత్యోద్రేకంబు గలిగినట్లు తోచుచున్నయది. ఏమికారణంబు చెప్పు మొప్పులకుప్పా (అనిన తలయెత్తి చూచి మహాదైన్యంబున)

మి—ఉ. ఏమనిచెప్పుదాన తరళేక్షణలార! మదీయమానసం
బామురవైరియందుప్రియుకమారగడించెను మేనుమాత్రమి
చ్చోమిముబాయకున్నయది-సొంపుగనేనుగమింపగు వెల్లవం
దై మనియున్నదంచునెద-లందులనమ్మకుడమ్మమీరికన్. 4

(ఆత్మగతంబున)

15 నాటకురంజిరాగం-రూపకం

మరచినామరపురావుగా—పగకానివగలు॥
కరువుదీర మోవిపాన-కంబుగ్రోలిచవులకలరి।
చెరుకురసంబాకలెక్కయే—చెలియనిపలికినపలుకులు మఱ॥
నడుముక్రిందయెడమచెయ్యి-నాణెముగనుజొనిపియెత్తి
యొడలెల్లనునొడలిపయిన్యడ-కౌగిలిగొనుదుడుకులు మఱ॥
కప్పురంపువిడెముపంట-గట్టిగానుబట్టినన్ను
చప్పనమునిపంటనుగొను-మిప్పుడనెడుపలుకులన్ని మఱ॥
లలిదలిర్పతాడేపల్లిలక్ష్మి-నారసింహరాయని
నలరించెడుచొక్లేశ్వర-జలజాక్షునిబలునేర్పులు మఱ॥

(అనికీరవాణిమదనమాలగనుంగొని)

సీ. రాడుగానాయీడుఁవాడుగాదయవీడి
నాడుగానాయమేఁచూడవమ్మ

(అనినమదనమాలయంజలిపట్టి)

మ—ఎందుకేచెలివానిఁబొందుకేగదదీని
మందుకేయోచించుఁచుందునమ్మ
మి—పోదుగావిడనాడఁరాదుగాయీరాత్రి
లేదుగాప్రియమునాఁమీదకొమ్మ

(అంతకీరవాణి తేనెలొలుకుపలుకులతో)

కీ—కందకేమదిభీతిఁజెందకేమరుబారి
గుందకేధైర్యంబుఁజెందవమ్మ
మి—గీ. మానవచ్చునెయనుభవఁమైనకతల
మ—మానుటొకయుబ్రమేవెఱ్ఱిఁదానవమ్మ
మి—పోయివచ్చెడివారెవ్వఁరేయచటికి
కీ—పంపవేపోయివచ్చెదఁపైడిబొమ్మ. 5

చికురనిందితషట్పదబృంద! మిత్రవింద! నీడెందంబున నెందుకు సందియంబు. నీయిష్టంబుకష్టంబనకస్పష్టంబుగా చేసెద. చెప్పరగి.

నమాటలు చెప్పిన నిప్పుడే పోయెద. నామాట ముమ్మాటికి నమ్ము.

(అనిన చిఱునవ్వునవ్వుచు కీరవాణింజూచి)

మి—సీ. కనుమూసినను చూచి◆ననుసేదుసోయగం
బున్న తగతితోచుచున్న దనుమి
తనుమానినను కాని◆పనిబూని పెరవాని
కోమలికలనైన◆గోరదనుమి
తనయన్నలనుమన్న◆ననుగోరితనవూన్కి
తెలియగానూచన◆తెలిపెననుమి
సిరిపట్టువరవెట్టి◆నరుచిరబౌణము
ల్వేయగా చెలినిల్వ◆దాయెననుమి

గీ. యలుకలొలుకగకలకల◆బలుకుచున్న
చిలుకపలుకులకలకల◆కులికెననుమి
రమ్మురమ్మనుభసలగా◆నమ్మునకును
కొమ్మకిమ్ముగతలద్రిమ్మ◆గ్రమ్మెననుమి. 6

ఉ. రమ్మనుపుష్పబాణికిక◆రమ్మనురాగముకల్గనీయయి
నైమ్మనుఘర్మణీసలివ◆లె నమ్మనుపందగుమాశుభాంగిని
సొమ్మనుకొమ్మగాదొకరి◆సొమ్మనువేడుకతోడనీవుగై
కొమ్మనుపైడిబొమ్మయను◆కొమ్మనుకృష్ణునితోడనెచ్చెలీ. 7

చ. దరమనుమాశుభాంగికిము◆దంబలరించెడికందరంబునుం
దరమనుమాపసిండికిని◆తళ్కులొసంగెడిమేనితీవికా
వరమనుమాచనుంగవకు◆వారిజలోచన రేపెనాస్వయం
వరమనుమాజనార్దనుని◆వాసిగతోడ్కొనివేగరాసుమా. 8

(అనిచెప్పి నిరుపమాలంకార సర్వావయవయై తనశృంగారం
బంత యొక్కదర్పణపటంబునం దాకర్షింపచేయించి యాదికీరవాణి
కరంబునకు కరంబుగానొసంగి ప్రకాశముగా)

16 శ్రీరాగం-రూపకం.

పోయిరావె బాలికామణీ। హరికడకు నేడు॥ పో॥
నాయుదంతమంత జెప్పి తోయజాక్షుని యెడకును బోయక తే॥ పో॥
నిన్ను నమ్మియున్న దానను। నామనమునందునీ॥ ని॥
కన్నెపాయమెల్లసొగసుగా నొనర్చి। వెన్నునకే జన్నెకడితి॥ పో॥
ఒంటిగాంచిమాటలాడవే। గోపాలుతోడ నెంటి॥
కొంతెలైనయుచటివాలుగంటులకట। వింటేబల్లంటాయిక॥ పో॥
ధారుణిచోల్లేరుపురమున। విహరించుచుండి॥
నారితాడేపల్లి లక్ష్మీనారసింహారాయావనుడేలును నిను॥ పోయి॥

కేశాశితజితనీరద శ్రేణి! కీరవాణి! నాసంగతినీ వెఱింగిన దేకదా! మొట్టమొదట పటంబుముందటబెట్టి కనిపెట్టి మాటలాడుము. స్వయంవరంబునకుదప్పక రమ్మనుము. రానట్టయితే నీరాచపట్టి సిరిపట్టి బెట్టేయునలరంప కట్టియలుగుట్టుచెడగొట్టు. మట్టు మీఱినవగలసెగల న్పొగలి నగుబాటుజెందునని ముకుందునితో చెప్పి యొప్పించుకొనిరమ్ము. వచ్చుచో యావటఫలాధరుని పటంబు దెమ్ము. శుభమ్మగున బొమ్ము (అని రెండుమూడడుగుల కొలంది సాగనంపును.)

(అందరునిష్క్రమింతురు.)

రంగము—ద్వారకాపురంబు శ్రీకృష్ణకోట్టు.

కృ—(కోరమీసంబులు వడవేయుచు) ఆపదుద్ధరోన్నత్య! యుద్ధవామాత్య!

మం—చిత్తము నందితసనక సనందన నందనందన!

17 జంఝూటిరాగం—రూపకం.

కృ—మంత్రిసత్తమా! తెలియంగబల్కు। మంత్రి॥
తంత్రములనుసేయుచుభువి దానవులు జెలంగవారి।
మంత్రంబులువినిశితశర మంత్రంబులజూల్చెదవడి॥ మంత్రి॥

మం—నందనందనా చేసెదనుమనవి। నం॥
ఇందిరేశదనుజుడొక్క-డేని-యుద్ధరాస్థలంబు।
నందునగాన్పించరుయే-సందునడాగిరో తెలియదు॥ నం॥
కృ—భటులువచ్చిరే మనమంపినట్టి॥ భటు॥
దిటవుమీరగానునరుడు-నిటలనేత్రుగూర్చితపము।
పటుగతితోనొనరించియు-పాశుపతాస్త్రముగొనెనట॥ మంత్రి॥
మం—నిజము దేవరా మీఱన్నవార్త॥ నిజ॥
విజయుడుప్రాన్కి దీరకున్న-విస్ఫురత్కృపాఫలంబు
భుజియించిన కరుణించక-పోనే శంకరుడైనను॥ నం॥
కృష్ణ—పౌరులెల్లను సుఖమున్నవారే॥ పౌ॥
పౌరులెవ్వరైన దుష్ట-బాధజెంది యుందురుగద
కారుణ్యమనంబుల మన-వారలు వర్తింతురుగద॥ మంత్రి॥
మం—ధరణిచొల్లేరు పురపాలుడగుచు॥ ధర॥
వడుసతాడేపల్లి లక్ష్మీ-నరసింహరాయాగ్రగణ్యు
సిరులొసగుచు రక్షించెడి-ధరణీజపుని బోలినశ్రీ॥ నంద॥

సీ. పాపిపూతనమున్నె • ప్రాణముల్వడిపోయె
మదతృణావర్తుండు • మాయమాయె
శకటాసురుండు భా • స్వద్రీతినిద్రించె
కడుబావుకొంగర • క్కసుడుగాంచె
కంసభూపతితమ • గమునుండిపడిచచ్చె
చాణూరుడాయమ • స్థలముసొచ్చె
యవనుండు మదమున • దవిలినేలబడగూలె
క్షితిజరాసంధుండు • వెతలదూలె.
గీ. దుష్టసంఘము భవదీయ • ముష్టిహతుల
ద్రెళ్ళిపోయినకతమున • దేవమధ్య
రాష్ట్రజనులెల్లహాయిగా • రాత్రిబగలు
సౌఖ్యములదేలుచున్నారు • చక్రధరణ.

నిర్వక్రపరాక్రమ నిర్జిత దుష్టరాజచక్రుండవై ప్రకాశించుభవద్రక్షణీయంబగుచున్న రాష్ట్రంబెల్లనుల్లసిత సర్వసౌఖ్యలీనంబై యున్నయది. శౌర్యౌదార్యస్థైర్యగాంభీర్య ధుర్యుండవగు నిన్నింతవాడవని స్తోత్రంబు సేయుటకు పాత్రుండనే భక్తపక్షపంకజాక్షా!

(అనిన సంతోషిత స్వాంతుండై కోరమీసంబులు వడపేయుచు)

కృష్ణ—ప్రస్తుతకరణీయంబులగు కార్యంబు లెవ్వియు లేవుగదా.

మం—చిత్తము. విచారించిచూచిన నేమియు కనుపించియుండ లేదు.

కృ—చం. కుడితొడచేయి లోచనముఁగుంతలరీతి చలించుచున్నది
య్యెడనెదలోన వేడుకలుఁహెచ్చఁగజొచ్చెను రుక్మిణిన్మురం
బడరఁగబెండ్లియాడుతఱినైనగతిన్గనుపించెనాకునే
ర్పడవివరించునీమదిఁదిరంబుగయోచనచేసిమిత్రుడా.

మ—సంరక్షిత కృష్ణా! శ్రీకృష్ణా! భవదమృత మధురవాక్యంబులీ సేవకునకు కర్ణానందంబులు చేయుచున్నవి. కొద్దికాలంబులో నొక ముద్దియ నీముద్దరాలగు నట్టుకను పట్టుచున్నయది. ఇందు కెందును సందియము లేదు. దక్షిణనాయకుండవై ప్రకాశించు నీకెందరు సుందరులైనం గొదువగానే యుందురు. దేవా!

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు)

రంగము—కృష్ణుండు కీరవాణి.

(కీరవాణి భయభక్తియుక్తిచే తస్కన్యై యొక్క పటంబు హరిముందటన్పెట్టి చేతులుజోడించి)

సీ. జోహారులవెనీకుఁ బాహాబలోద్ధూత
ఘనవిక్రమోద్దీపఁ గంసభూప
దండంబులవెనీకుఁ ధారాధరోపమ
భాసురతరనీలఁ భర్మచేల
జోతలివ్వెనీకుఁ సుందరావహాసిత
కందర్పశతరూపఁ గమ్రచాప

మొక్కులిడ్వేసికు ◆ మునిజనసంతాన
సన్నుతగుణజాల ◆ సత్యశీల
గీ. వందనంబులు సద్భావకఁ వాసుదేవ
శరణులివె హీరకోటీరకఁ శౌర్యసార
నతు లొనర్చెదలకుదుర్మతవిపక్ష
కోటియభివాదనములయ్యెఁ గోనికాయ. 11

కృ—శీఘ్రమేవ భవదిష్టార్థసిద్ధిరస్తు. (అని తదీయలావణ్యంబున కతి జతుకాయత్త చిత్తుండై నవ్వుమొగంబుతో)

మ. సకియా యెవ్వరిదాన వెందుకొరకై చాతుర్య ముప్పారఁ భ
ర్మకలాపద్యుతితోడ వచ్చితివి తోరంబైన నీరూపుమ
చ్చిక చేగాంచిన మోహము న్వెనగొనెన్నెల్లొప్పగా చెప్పు త
ప్పక నాతోడ భయంబు మానియువతీ భాస్వన్మరాళీగతీ. 12

(అనిన శౌరిదయార్ద్రదృష్టికి సంతోషించుచు)

కీ—ఆ. పేరు కీరవాణిఁ సారసమృదుపాణి
పటములోననున్నఁ పడతిమిన్న
సేవసేయుదానఁ జెలగినన్నాచాన
మెచ్చిపంపగానుఁ వచ్చినాను. 13

(అనిసమీపించిపటము చేతపట్టుకొనిచూపించుచు ప్రకాశముగా)

సీ. ఇదికదా కలలోనఁ గదసి తేనెలబావి
యనిచప్పరించినఁ యట్టి పెదవి
ఇదికదా యెదయెదఁ గడియ కౌగిలిఁగొని
సరవితో మెచ్చినఁ చన్నుదోయి
ఇదికదా యెడమచేఁ యిడి మేటిముకురంబు
కరణినున్న దటన్నఁ మరునియిక్క
ఇదికదా తమకంబుఁ గదురగా మేనిపై
వ్రాలిముద్దాడుకఁ పోలపాళి,

గీ. ఇదికదా నీవెముడివిచ్చి కవదలదీసి
చెలిమిత్రోదూల ద్రోసిన కచీఅకొంగు
ఇదికదా నిందుజాబిల్లి కనదరగొట్టె
నంచు మెచ్చినయీ సుందరాంగి మోము. 14

శా. నీమేనత్తకు బుట్టెనోహొ మొదలో నీమీదటన్బెట్టెయో
న్నోమార్గంగజు బారిగిట్టి విధిసోనుండింపు చేపట్టెమో
ఖామానీపతిగట్టియుంచుపటుకన్యాభవంబున నద్దిట్టిమా
రామారత్నము వట్టియున్నదిసుమా ప్రాణంబున శ్వేశ్వరా. 15

(అనిపలుకుపలుకులకు పరమానందంబు జెంది యాపటంబు కరంబునబట్టుకొని తదీయ్యరూప యౌవన విలాసంబులకు మెచ్చి కొనుచు తనలో తాను నవ్వుకొనుచు తలయూచుకొనుచు మీసంబులు దువ్వుకొనుచు కీరవాణింజూచి)

కృ—ఆ. తల్లిదండ్రులెవరు తరుణికి పేరెద్ది
యున్నదమ్మ కెందరతివ యుండు
దేశమెచట దానికేటి తెల్లంబుగ
విన్నవింపుమంత కీవేద్యకాంత. 16

బాలగోపాలా !

కీ—సీ. అధిపనీమేనత్తయైన రాజాదేవి
కూతురై యొప్పునే కువలయాక్షి
విక్రమశాలులో విందానువిందుల
తోబుట్టువయ్యెనే తోయజాస్య
భవదీయమిత్రులై కలుగు పాండవులకు
పినతల్లిబిడ్డయే పీతవస్త్ర
వైభవయుగవంతి వరపట్టణంబున
జన్మించెనే మహోజ్వలకలాప,
గీ. యదియొరదబృందకాంత్యపహాసితకుంద
సఖిజనానందకచరిత సజలకంద

బుధవిహితచ్ఛందవరయాన • వుషితమంద
మేదురార్చితకుందమా • మిత్రవింద. 17

(అనుపలుకులు చెవులకు రసాయనంబులై దోప యూపటంబు దిక్కు చూచి చూచి) కుంతలాకార మధుకరశ్రేణి! కీరవాణి!

కృ—మ. తరుణీనాకబిడాలికిన్దగిన దే • తప్పేమినన్నొకట
ల్గరమర్ధిన్గలలోన దోచినపను • ల్గామింపగాబాడియే
సరవిన్దర్పణపృష్ఠభాగమున భా • స్వద్దీతిగన్పట్టునుం
దరరత్నంబులమూట నందుకొనకాం • తామేరికిన్శక్యమే. 18

(అని పలుకు కృష్ణుని యభిప్రాయం బెఱింగి)

18 శేహాగ్ రాగం-ఆదితాళం.

క్రీ—వినుముదెల్పెదదానికుల్కు పల్కు-పల్కులను-తేనెలొల్కు॥
కనులతళుకు-బెళుకుచేపలనుచు జెప్పనొప్పునా। నీ।
గనినమారుడనగనెంత మనమునాశ్చర్యమొంద॥ వి॥
ముక్కుసంపెంగపువ్వునేలు పెద్దయద్దా
ల్చెక్కులడాలు ముక్కు-టుక్కులాడికురులుతుమ్మెద
రెక్కలనెకసక్కెములాడు-నిక్కుచున్నచనులుపిల్ల
జక్కవలకొక్కరించు॥ విను॥
మోముసోమునితోడబోరు-నారుతీరుచీమలబారు
కామినికంధరముదరము-కోమలియానముసమద
సామజముగానుబల-మేమియులేదునిజముగ॥ విను॥
పరమదుర్మార్గులచెండి-చోళ్లేరనువురమునమండి
ధరణితాడేపల్లిలక్ష్మీ-నరసింహారాయాగ్రణికి
సిరులనిచ్చిబ్రోచుసీతా-వరునిబోలినట్టిశౌరి॥ విను॥

సీ. చంద్రచేలంబు భా • స్వద్దీతినీకుంటె
చంద్రఫాలంబుమా • సతికిలేదె
చక్రంబునీకర • స్థలిప్రకాశించితే
చక్రంబుమాచెలి • స్తనముకాదె

కంజంబున్ననాభి గామోదమొందితే
కంజంబుమాయింతి గళముకాదె
రంభనీకడజేరి రాగంబుపాడితే
రంభమాసఖిమారు రతిచెలగదె
గీ. నీవుగలశబ్దవితతిలో నిక్కముగను
సగముభాగించుకొనియెమా చానమున్నె
రాకనీకేలతప్పమా రామకడకు
బాలగోపాల! రాధికా ప్రాణలోల. 19

ఉ. కంటికినిద్రలేదునిను గంటినిముందొకరేయిపూటనా
యింటికివచ్చిపుష్పశరు డేచఁగనానజనింపజేసిబ
ల్తొంటమెలంగబెట్టితివి ధర్మమెరేపటనాస్వయంవరం
బొంటిగనందరిన్గెలచి యొప్పఁగనన్గొనుమన్నదీశ్వరా. 20

ఉ. అందరికంటెనీవుప్రియు డైనచెలిన్గదయెట్లటన్ననే
బొందుగమేనయత్తకును బుత్రికనైనకతంబునన్గదా
సుందరరూపయోగ్యునిని చూచినముందిగనాడపోకటం
బిందునిభాస్యచెప్పవనఁ జేతుఁణరాగదవయ్యమొక్కెదన్. 21

(అని పలుకుపలుకులకు మొలకనవ్వులొలయ నింతలో కంతుండంత లతాంతకుంతంబులేయ నంతకంతకాకాంతపయి న్మోహంబెక్క గోరమీసంబులు దువ్వుచు)

కృ——కుంతలనిందితబంభరజాలా! బాలా!

ఉ. వచ్చెదనేస్వయంవరమ వారణజూడగనాడుదానినే
మెచ్చెదరాజలోకమున మేయగతిన్నిరసించిదానినే
దెచ్చెదనెవ్వరైనమును దేలియెదిర్చిరయేనిబాణముల్
గ్రుచ్చెదమింటవేలుపులు కోయనియార్వపదేభగామినీ. 22

ఉ. వద్దనుమింక నెమ్మదిని వారిజనేత్రకు చింతతానునా
పద్దనుకష్టముల్జరిగి పాయెనుపాయమికేలనాకుదా

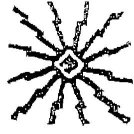
ముద్దునాకు నీవయినిక మోహాము మించెను కూర్మినీవయి
న్నద్దనుపోయిరమ్మి కనుక కంజదళాభ విశాలలోచనీ. 23

ఈపల్కులు నాపల్కులుగా జెప్పి కప్పురగంధికి కంతుసంతాపంబు కొంతయైన శాంతిబఱుపుము. శుభమ్మున బోయిరమ్ము.

(అనితనపటంబో సంగిన)

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

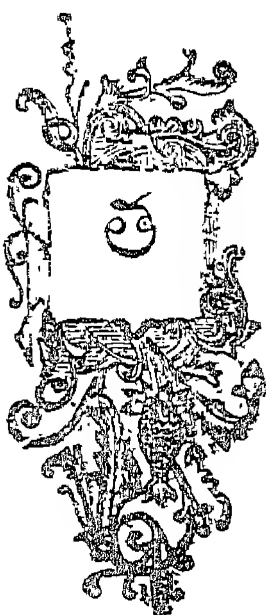

శ్రీచెన్నకేశవసహాయము.

మిత్రవిందాపరిణయనాటకము.

పంచమాంకము.

(మిత్రవింద, కీరవాణీ, ప్రముఖులు ప్రవేశింతురు)

ల్లీ మిత్రవిందా! నమస్కరించుచున్నదాన.

మి—నీకు శుభంబగునుగాక. (అని సుందరమగుపటంబు ముందరబెట్టిన పటంబు చక్కగా కనుంగొని ముద్దు పెట్టుకొని)

అక్కా! నీయొక్క భక్తిశ్రద్ధాను రాగప్రియంబులకే నెంతని సంతోషింతునే. నావరోధనంబు దొంగిలించిన దొంగను నెత్తెరంగు నపట్టితెచ్చితివే. నీవంటిదాసీలుండ నేలికసానుల కొక్కకొఱంతయైనసుండునా! దీనికి ప్రత్యుపకారంబే నేమియొసంగెద. రమ్ము. ఒక్కబిగి కౌగిలిచ్చెద. చారువేణీ కీరవాణీ! (అని మోహావేశముఖియై పటంబుచూచుచు)

మి—సీ. ఈతడే మరుబారికెయెరుగనినన్నేరి
మోవిపానకమానుకముద్దులాడు
ఈతడే బిగికౌగిలిమ్మని ననులాగి
చెక్కిలినొరికినకెచెలిమి కాడు
ఈతడే కుచపాళికెనెలమితోడవిరాళి
జేదోయిముట్టినకెచిన్నవాడు
ఈతడే తొడలంటికెయింపుతోడననంటి
కంబంబులనిజానికెగన్నవాడు

గీ. ఈతఁడే నన్ను వలపించి హితవు నించి
మనసు గరఁగించి మెరసిన మాయకాఁడు
ఈతఁడే నన్నుఁ గని చాల యిచ్చ మెచ్చి
హర్ష మొనరించి పోయిన యందకాఁడు. 1

క. ఎప్పుడు వచ్చెద ననుచును
జెప్పెను నీతోడ నాతఁ డెప్పుడు సుమ్మా

కీ—క. ఇప్పుడు శుభ మేనమ్మా
తప్పక వచ్చును గదమ్మ తథ్యము కొమ్మా. 2

మి—సీ. మెచ్చినా ననుమన సిచ్చినా నీతోడ
గలసి మాట్లాడగా కంతుమూర్తి
చూచెనా పటము చేవీచెనా నినుఁగూరు
చుండగా దానవ ఖండనుండు
కప్పెనా కూరిమి చెప్పెనా ముందటి
ముచ్చటలేమైన మునినుతుండు
పట్టెనా వంకంబు కట్టెనా కంకణం
బెలమి వచ్చెదనన్నె నిందుముఖుడు

గీ. ఒంటరిగ నీకు దొరికెనా యింటిలోన
చేడెలెవ్వరు నినుఁ గాచి చూడకుండ
తోచెనా నిక్క మందునా ధుండువల్కు
పల్కులన్నియు విరిబోణి పద్మపాణి. 3

అక్కా! రేపు లేదెల్లుండి యేకదా స్వయంవరంబు ప్రవర్తిల్లు
ట, యిక నమ్మకముగా నొక్కకూక్కపోయెద.

(అని అందరు పరిక్రమించిరి.)

రంగము-అవంతీపురము—గొప్ప అద్దాలమేడ.

(కృష్ణ సాత్యకి దుర్యోధన ప్రభృతి రాజులు ప్రవేశింతురు.)

(అనర్ఘ్య రత్న వస్త్రభూషణ మాల్యానులేపన సంయుక్తఁజేసి
నవీన మోహినీదేవి లీల ప్రకాశించు మిత్రవింద చేతికి నొక్క కాంచనపు

ష్పమాలనిచ్చి మదనమాల కీరవాణులిరువంకలనలంకరించి స్వయంవరంబున కఱుదెంచిన రాజమండలి కనతిదూరంబున నిలిపిన చక్రధరుం డక్కుమారిఙ్జూచి పుష్పశరప్రేరితుండై కోరమీసంబులు వడవేయుచు)

కృ-సీ. ఇదిమింటిపై నుండి♦ యెందుకో తెగివడ్డ
తొలకరిమెరుపులో♦తునకయేమొ
యిదిపూలవిల్తుడిం♦పొదవ భార్యకునయి
కఱగిపోసినపైడి♦కడ్డియేమొ
యిదినలకూబరుం♦డెలమిరంభను మాని
మరలఁగైకొన్న యా♦ప్సరసయేమొ
యిదివసంతుఁడుతన♦యేలికకింపుగా
బంపినచామంతి♦బంతియేమొ
గీ. యిదిజయంతుఁడు ప్రియమెద♦పొదలపెంచి
యల్కవ్రైదమువిడిచినరా♦చిల్కయేమొ
యిదిఖచరులెల్లముదముల♦వెదలిపొదలి
తెరసడల్చినమోహినీ♦దేవియేమొ. 4

(ఇవ్విధంబున నవ్వనజలోచనుం డతీత మోహావేశ సంచలిత సర్వశరీరుండై, యాసుందరాంగి జ్జనాంతికంబుగా కన్నులారఁజూచి)

సీ. వలబడ్డజక్కవ♦ల్వాలెనున్నవిచాన
పైటలోపలనున్న♦పాలయిండ్లు
నిండుచందురులోని♦నెరికప్పుచందమీ
యెలనాగమోముపై♦నెలయుబొట్టు
పెనుతాఁచుపడగవి♦ప్పినరీతిదీని కీ
ల్జెడమీఁదఁగన్పడు♦బెడగుసొమ్ము
మరుఁడువిండులు రెండు♦మఱియెక్కిడినగతి
పొలుచునీలేమ క♦న్బొమలవంక

గీ. తమ్మిపై వ్రాలు తుమ్మెదదండుపగిది
నింతిమొగమున వ్రేలాడుకుంతలములు
రతికరస్థసుహాముకురద్వయంబు
భాతి చెలిచెక్కులందుఁ గన్పడు మెఱుఁగులు. 5

(ఇట్లు తనమనంబున బెనంగొను మోహాతిరేకంబున బొఁగడుచున్న నింతలో నాసుందరి మందమందయానంబున సుందరీమణులకై దండలుగొని రాజలోకంబును గ్రేగంటంజూచుచు తదీయ రూవ యౌవన విలాసంబులం దృణీకరించుచు కీరవాణి మదనమాలల మొగంబుల్గనుంగొని)

మి—చ. ఎవరెవరీమహీశ్వరు లహీనపరాక్రమశాలులై మహో
త్సవమున నీసభారుచిర సౌధమునిండినవార లిప్పుడో
కువలయనేత్రలార! మదకుంజరసద్గతులార! మిమ్మునే
సవినయవృత్తిఁ గోరితిని చక్కఁగఁ దెల్పుఁడి దెల్యనాకొగిన్. 6

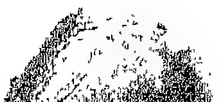
(అనిన నాసుందరీమణు లానందంబున)

కి—సీ. ఈనృపశేఖరుండిభపురీశ్వరుఁడైన
దుర్యోధనుండు నిస్తులయశుండు
ఈరాకుమారకుండితనిసోదరుఁడు దు
శ్శాసనుం డూర్జితశాసనుండు
ఈసుకుమారకుండీనృపపుత్రుండు
లక్షణచరితుండు లక్షణుండు
ఈయిన తేజుండహీనవిక్రముఁడైన
కర్ణుండు సద్గుణోదీర్ణకుండు.
గీ. ఇతఁడు మాళవదేశంబు నేలువాఁడు
ఈమహీశుఁడు కోసలభూమివరుఁడు
ఈధరాపతి కాశీశుఁడిభబలుండు
ఇతఁడు సాల్వరసావరుండిందువదన. 7

కీ—సీ. సద్గుణంబులపేటి శతకోటిమన్మథ
సుందరుండితఁడు కృష్ణుండు బాల
హలధరుండీహరి యన్న మహాబలుం
డీమేటిబలరాముఁ డిందువదన
యీశూరుఁ డారుక్మిణీశునితమ్ముండు
సాత్యకియనువాఁడు సామజగతి
కంసునిమిత్రుఁడు త్కటవిక్రమాఢ్యుఁడీ
కృతవర్మయననొప్పు కీరవాణి
గీ. వీరు కేకయరాజులు విబుధహితులు
వీరు సృంజయభూపతుల్ వీరవరులు
వీరు కర్ణాటకేశులు విజయయుతులు
వీరు మత్స్యేశసావరుల్ సారసాక్షి. ౮

(అనివేర్వేర జూపించిన కొమ్మనిమ్మళముగాచూచి తనకంటికిం దంటయైనవాని నొక్కరునైనఁ గానక క్రొత్తచిత్తజునివలెఁ బొలుచుచున్న వెన్నునిఁ జూచుచున్నయెడ కృష్ణుండు పట్టరాని మోహంబున యాడిట్టి రిన్నవయదలచి యాత్మగతంబున)

కృ—ఆహా చక్కెరచవులధిక్కరించగల యీటక్కులాడి కమ్మనివా తెరనొక్కసారియైన జుఱుక్కున నొక్కి యందుసందులేక బారుతేనె లజాలునుగ్రోలి చప్పరించనియుప్పులుగాకి నాలుకనాలుకా! వహవ్వా! మెఱుంగుటద్దంబులం దురంగలించు యీకురంగ లోచని గండస్థలం బులు కొండొకసేవు నిండువేడుకతో ముద్దుపెట్టని గద్దరిదు పెదవు లు పెదవులా! అబ్బురంపు జక్కవగిబ్బలనుబ్బరంబును దెబ్బనబడద్రో యునీబిబ్బోకవతి సిబ్బెంపు గబ్బిగుబ్బల దెబ్బలబడి నిబ్బరించనివాని వక్షము వక్షమా! షహబాస్ తొగలతెగల వగలనగలచేసి ఱిగి నెగడుచందురుని యందంబు పసందుసేయుని యీమందయాన సుం దరాననంబు చెన్నుమీర కన్నులార జూడలేని కోడెకాని లో చనంబులు లోచనంబులా! బళా! రంగారు బంగారుతీగెల సింగార

మెంతని బడాయించు బడాయిగల యీనాతి చేతులు చేతో న్మాదంబుతో చేతితోపట్టుకొని గట్టిగామాటలాడని మేటి కరంబులు కరంబులా! అరే! బెళుకువాలుగల తళుకుల కులుకుగలుగజెలగునీ క్షోపనచాపలంబులకు చూపులను నోపికతో నిలువలేనివాని ధైర్యంబు ధైర్యంబా! అబ్బబ్బా! గోచరంబైన మోహాస్తంభంబుల నీచంబులు చేయు నీకర్ణాంతాయత లోచని యూరువులారని మోహంబున తేరి చూచి మచ్చికచే మెచ్చనివాని మానసంబు మానసంబా! నేనెవ్విధంబున నైన నీజవ్వనికొరకై యీవసుధావరులతో తప్పులాడియైన దక్కించుకొననైతినేని సేనకృష్ణుండనా! పోషితజిష్ణుండనా! (అమనవసరంబున నమ్మగువ నగుమొగంబుతో రెండుమూడడుగులిడినచో దుశ్శాసన పుత్రుండగు లక్ష్మణుండు చూచి మదనపేరితుండై యాత్మగతంబున.)

ల—ఉ. ఇచ్చెదనాకటంచుమును • నింపుదలిర్పగవిందరాజువా
క్రుచ్చెనిదేమిహేతువకొ • కొమ్మకునేడుస్వయంవరమ్ముతా
నిచ్చదలిర్పనేర్పరిచె • నీవిధమెల్లనుచిత్రమయ్యెహా!
యిచ్చపలాక్షినన్నువిడి • యెచ్చటికోజనబూనెమూడగన్. 9

సీ. ఈనారివాతెఱ • పానకంబౌనని
నాల్కగాదదిమోము • పల్కగాని
యీచాన చెక్కులు • యాచించినొక్కని
పండ్లుకావవిరాతి • గుండ్లుగాని
యీచెల్వవయ్యెద • లోచెయ్యిబెట్టని
కరముగాదదిదుఃఖ • కరముగాని
యీసోమముఖిమేని • వాసనల్గాంచని
ముక్కుగాదదికొండ • నక్కగాని
గీ. యెలమితోదీనిసోయగ • మెన్ననట్టి
నోరుగాదదియొకపట్టు • కారుగాని

కోడెతనమునదీనితోఁగూడనట్టి
చెలువుగాదదియొకకొండఁజెలువగాని.

(అని తనమనంబున) నేను నూరకచూచుచున్న నీజోటిదాటి నూటిగా యేనీటుగాని చెట్టబట్టునోగాన దీనిపోనీకపట్టెద. (అని కొంతసేపూరకుండి) ఇందరిలో నీసుందరాంగి నృట్టినేమిపోని బూనునో! పట్టిననాపట్టులో నీదిట్టరినిలుచునో నిలువదో! నిలవకపెనుగులాడినచో చేడెకుచాలడని కోడెకాంద్రేమైన నవ్వుదురేమో అని యుల్లంబెల్ల తల్లడిల్ల కొంతవడికిధైర్యంబు దెచ్చుకొని) కానిమ్ము చూచుకొంద మిక్కడ మావాంద్రందరుండ నడ్డగించువారెవ్వరని దిగ్గున లేచి కరవాలంబు ఝళిపించుచు తోవకడ్డంబై.

19 పురాణభూషణం—ఆదితాళం

పోకుపోకిక్కడనిల్వవెబాలా। చాటి।
పోకడనీకెంతోమేలా॥ పో॥
నీకొరకెయూసించివచ్చియుంటి।నీదు।
పొ కెల్లకన్నులఁగనుగొంటి।నీకు।
నాకనుదీటుగానున్నదంటి।యింత।
లోకిబాకుబీకినన్ను డీకొనెమారుఁడు।దయ।
రాకయున్న-పువుకోలాల।
కాకలపాల్గాకయుందునె॥ పో॥

మి—ముట్టకుముట్టకు దూరముండు।నేను।
గట్టిగనుజూచినను మేనుమండు।నన్ను।
కట్టడిపను లెందుకుదాటిపోర।యింత।
మిట్టిపాటునీకునాయమార।రాచ।
పట్టివైతె యీపనినీకుమేర।యిక।
బెట్టుమట్టుబెట్టుకోక తట్టునతొలగుము।తొలగ।
నట్టయితేనాచిన్నన్నచేబట్టితె నీపాట్టపుడువు॥

ఉ—సుందరి బెదరించితె భయమాగన పనితే,
కుందునె యూరక వచ్చినాన జగ
త్సుందరి యిందుముఖి కౌగిలియ్యవన్న మోద
మొందగ నెందము చెల్వాలమిన్న నీకు
వందనము సేతు సేయుమన్న భేద
మెందుకింత సుందరియాన సుందరుఁడగాన కోర్కె
లెందుకీనవిందనుమాన మెందుకె నాయందు చాన॥ పోకు॥

మ—రాజులు నవ్వేన సిగ్గులేదా ఛీఛీ
నీజన్మము నేలపాలుగాదా యెల్ల రాజ
రాజిత తాజేపలిలక్ష్మీనాథ సింహా
రాయునేలు చొల్లేరుపుర విహార హరి
యైజెలగు జానకీశుని గోర కల్ప
భూజమగు మనన్ను బ్రోవడె జోకదలిర్ప శత్రు
రాజిచూడ నేగోరిన రాజునె నా రాజుజేసి॥ ముట్లు॥

ఓయి భ్రష్టప్రజ్ఞా! ఈస్వయంవరసభారంగంబున కట్టుపదలి నన్ను పట్టవచ్చెద వీరట్టునీ కెట్టుపోను. నీవు రాచపట్టి వయినట్టు దోచక యున్నయది దూరముండుము. నీమానప్రాణంబులు దక్కించుకొనుము. (అని రాజలోకంబు వీక్షించి ప్రకాశముగా) ధరాధర తల్లజాలారా! యీయల్లరి మీయెల్లరి యుల్లంబులకు సమ్మతంబే కదా. (అనునంతలో ననువిందుండు మహారోష భీషణాకారంబుతో వచ్చి వరలోని కరవాలంబు కలుక్కున దూసి చెల్లెలినిఁ బిరిందికిఁద్రోచుకొని వానినెదిరించి భీకరముగా రౌద్రరసముతో.)

శా. ఎట్లాడెదవిప్పటిపల్కుపల్కుమిదె యీరేమౌళిఁ జైగన్వేతునీ
పట్లాద్రిమామదరాస్యబట్టెదువహా వాయీమహారాజుల
న్వ్రట్టన్బెట్టుపుశీర్షభాగమునగర్వంబెక్కెనాకుజ్ఞనీ
కట్టల్లాగవుమానసభాస్థలమునకర్గాకున్న సేపేటికిఁ.

అ. కన్యక స్వేచ్ఛగా నందఱిజూచి తనకంటికెవ్వఁడిష్టమై తోఁచునో వానినివరియించుటయే స్వయంవరము. దానియర్థం బొక్కింతయైన నెఱుంగనినీవొక్క రాజపుత్రుఁడవా! ఛీఛీ! నీమొగంబు చూచుట పాతకంబునకు హేతువు. ఇట్టినిన్ను గెంటించుటయే మేలు. నీవంటి తుచ్ఛభూభుజ కుమారులీ సభలోనున్నను బుద్ధిగలిగి వర్తింతురు గాక. లెమ్ము. (అనెడిమాటలు కర్ణంబుల కశనిఘాతంబులై వోవ దుశ్శాసనుం డాగ్రహోద్వృత్తచిత్తుండై గద్దియపైనుండి దిగ్గనలేచి కరవాలంబు ఝుళిపించుచు)

దు-శా. ఔరాదుర్మతిమత్కుమారకునిసాహంకారతన్దూఱెదా
నీరాజత్వముమాపయిన్నెరపెదే నిర్భాగ్యనీవెంతనీ
బీరంబెంతబలంబదెంతకుమతీ బిట్టుల్కుపుట్టించితిం
కేరితిన్బ్రతుకంగజూచెదవునీకేకీవేళతోమూడెనే. 12

మ. సకలోర్వీతలనాథమస్తకలసద్రాజాంబూనదంచత్కిరీ
టకసద్రత్నమణిప్రభాపటలిచేఁడంబైనపాదంబులీ
య్యకలంకాత్మునిపెద్దతండ్రికిక దాసీయాయోగ్యతల్దూరచే
సికటా! పిల్లనిధిక్కరించెదవెఛీఛీపాపయజ్ఞానసా. 13

ఓరీ! మత్తచిత్త! చతురుదధివలయితభూచక్రస్థిత రాజాధిరాజమకుటమణి ప్రభావిరాజమాన చరణద్వయుండగు దుర్యోధన చక్రవర్తి సోదరపుత్రుండనై వెలంగుచు రంగత్ప్రతాపుండగు నీలక్ష్మణకుమారుండీయంబుజాక్షిని నడ్డగించుటయొక్క లెక్కా! యికమాట ధిక్కరించి మాటాడితివేని నీచెక్కుముక్కు కదుక్కున గోసివేసెద. హీనశౌర్యా (అని మీఁదికురుకును, అంతలో కృష్ణప్రేరితుండై కృతవర్మ పుస్తుమీసంబులుశిస్తుగా దువ్వుచు పలుకయు వాలుంగొని గద్దియపైనుంచి గబుక్కునదూకి దుశ్శాసనునదిసి)

కృత-శా. ఓయీ కౌరవరాజ సోదరమదీయోద్యోగ మీక్షించితే
స్థాయత్త్వైర్యముగల్గెనేని యిదెనాసైరమ్ము కాసేవుచే

చేయుఁ జూచెద నీతనిన్దొకరఁ గాఁచి త్రుంచెద నీవు త్రెక్కుం
డీయొ మామణి బట్టినాయము నగు నేఁ యీయా భూమిభృత్సత్సభన్. 14

బాగు బాగు స్వయంవరసమయ సభామధ్యంబున న్యాయవిచక్షణం బిసుమంతయైన లేక హరిమధ్యం బట్టిన నీపట్టికి తండ్రి దినని చెప్పకొని యుప్పరంబగల నార్చుచున్న నీగొప్పతనంబునకు నేను సిగ్గుపడుచున్నవాఁడ నిక యూరక కూరుచుండను. కేదనినాతో వ్యర్థవాదంబు లేక తారసిల్లుము. (అని నెయ్యపోసిన భగ్గుభగ్గున మండిపడు అగ్నికి తగ్గిన కోపంబుచే కరవాలంబు ఝుళిపించుచు దుశ్శాసనుండు సమరోన్ముఖుండై మహారౌద్రరసంబు చిందులుగొన)

దు—మ. ప్రతివర్షంబున మాకు కప్పములు శుంభద్భక్తి నర్పించు వీ
డతిగర్వంబున మాటలాడవిని యాహా పట్టి పాలార్తునే
కుతలంబందొకఁడైననాకు నెదురై కోల్పోక ప్రాణంబులు
ధృతి జీవించెనె రమ్ము రమ్ము మిక నీ దర్పంబొగిం జూచెదన్. 15

ఓరీ! శుంఠప్రతాప! నీకంఠంబు మత్కరవాలధారచే తీరుతీరుగా తరిగి ఘోరంబగు నీకబంధంబటు నిటు కావుకావుమని వాపోవు కాకగృధ్రంబు లనేకవిధంబుల గొనియాడ విందుపెట్టెద. ఎట్టకేనికిఁ జోక దిట్టవై రమ్ము. క్రొవ్వి యెవ్వరైన వెరుంగక చివ్వకున్నారసి లైదవ! వీండ్లందరుం జూడ నీకండ్లకావరంబు కొంచెములో దించెద. భోజకులపాంస! (అనునంతకు దుర్దాంత కల్పాంత కాకారుండై మేను పెంచి పండ్లుపటపట కొరుకుచు దుశ్శాసనున్ని యనేకవిధంబులకరవాసి విక్షేపణంబు సేయుచు)

ఉ. మత్కృణ మొక్క వ్రేలిపిన సమానిసినల్పివరీతి నిన్ను నే
మత్కటకీతి బట్టినగ వ్రెప్పగ నల్పిద నెవ్వరడ్డమై
మత్కరవాలధారక సమానగతిన్గరమిచ్చువారు ఛీ
సత్కులసూతివై యిటు పాసంగని కూతలు కూయుచెల్లునే. 16

రాజరాజసోదరుండవయి రాజలోకంబు ఛీయన చేయరాని పనులు చేయుచు కూయరానికూతలు కూయుచు కులపాంసుండవయి

పుట్టితివే నీ గట్టితనంబు చూపించుము అని మీదికిలంఘించి శిరోజంబులు పట్టబోవునెడ కర్ణుండడ్డమై కరవాలంబెత్తి సాముసేయుచు)

క—చ॥ నిలునిలు మోరినిన్ను చస॥నిత్తునెమాయయువరాజుపై కిదో
ర్బలముననన్ను డాకిమద॥పారవిజృంభణశక్తి కోర్చిన
న్గలుగుభవత్ప్రతాపము॥గర్వమునంతటిడాకనిన్ను నే
గెలుతునెశూరుడంచునిటు॥బెట్టుమునీముఖమింక దుర్మతీ. 17

(అని గర్వంబులాడుచు దుశ్శాసనలక్ష్మణసహితుండై కృతవర్మ నృట్టి కట్టప్రయత్నించు రాధాపుత్రు దుష్ప్రయత్నంబు గనుంగొని సాత్యకి గదాదండంబు కేలన్గొని గద్దియపైనుండి దిగ్గనురికిహేతివ్రాతంబుతో గల వీతిహోత్రునకు సాటియైన కర్ణునకడ్డంబై)

సా—మ॥ చెడుగానీ మొగమిట్లు త్రిప్పిగనుడా॥సీపుత్రయోకర్ణ! యి
య్యెడనేనున్న దెలుంగ ప్రాకటులక॥య్యెన్నోలు పెన్గ్రిడ్డిబ
ల్వడిమద్బాహువునందుగల్గెడిగద॥న్వీరుండవై తేనిని
ప్పుడొగిన్దాపలచేత బట్టిజనము॥ల్సొల్సొందగాత్రిప్పవే. 18

అరేసూతసూతి! దుర్జనవ్రాత! ఘాతుకుండై జెలంగురంగత్తురంగ పుంగవతురంగునకు సోదరుండనై యవక్రపరాక్రమసంతోషితశక్రుండై విజయుండనిపేరుజెందిన పాండవమధ్యమునకు ప్రియశిష్యుండనై యున్న నన్ను డాకినీశక్తిప్రకాశింపజేయుము. నేనాండిభోజపతిన్బారింతునే! రమ్ము. లేనిచో యుద్ధస్థానంబునందు నిమ్మళమ్ముగా కూర్చుండుము. ఖండితప్రతాప! (అనుమాటలు చెవులకు ములుకులై దోపసాత్యకిముఖుడై)

క—కం॥ గొల్లడపాలును పెరుగును
చల్లమ్ముక బ్రతుకకింత॥సాహసమేలా
బల్లిదులగు రాజన్యుల
నల్లంబగలించి బ్రతికి॥యుందువె చెనటీ. 19

(అనుమాట లశనిఘాతంబులై కర్ణరంధ్రంబులన్బడిన సాత్యకి గదసారించుచు)

20 శమాచి—ఆదితాళము.

సాత్యకి—రారపోరుదమిప్పుడు పారిపోకదుర్మతీ॥ రారపోరు॥
కౌరవేంద్రుడేరికోరి నినువరశూరుఁడనుచు
గౌరవింపబ్రతికెదు॥ రార।
క—పోరునాకొక్కపెండ్లిగా-వీరవరులుడాసిన। పోరు॥
వారివీరివలెనన్నుజూచితో-కౌరసిల్లునీదర్పముఁగనియెద॥ పో॥
సా—ఎంతరనీదుబలము-వివరించిచూడ॥ నెంత॥
వింతగనాగదవ్రేటుననీశిర-మింతింతలుఁగానిప్పుడుచేసెద॥ రా॥
క—ఆడదియైనగానదు-నీమాటలకెదభయ॥ మాడ॥
వాడిగలుగుకరవాలమెత్తితిని-చూడుమిదిగో
నడిమాడునవ్రేసెద పోర॥
సా—గద్దరిమాటలేలర-చూచికొనుమునీయశి గద్దరి॥
గ్రద్దననీపిడిగ్రుద్దునగుద్దినదద్దరిల్లుచునుధరపైగూలవె రార॥
క— ఇలనుచొల్లేరుపురిని-వెలసినసౌధంబున యిలను॥
చెలగుచుతాడేపలిలక్ష్మీనరసింహరాయ
వరదుడైనవెరతునె పోరు॥
(అనియిట్లిద్దరన్యోన్యజయకాంక్షులన్యోరాడుటకై నిశితకాక్షే
యవిక్షేపణరీతులు సేయుచుందురు)

(వ్యాసమహాఋషి ప్రవేశము)

వ్యా—ఓహోహో! యాదవకౌరవవీరులారా! యికమీమీ తెగువలు
చాలించుడు. నామాటలువిని శాంతింపుడు (అనువాక్యంబు
లందరి కర్ణరంధ్రంబులన్పడి తమతమకైదువులువదలి యమ్మ
హానుభావునకు మ్రొక్కుదురు (అంతవ్యాసుండుకృష్ణునిగని)
త్రిజగద్రక్షా! దుష్టజనశిక్షా! పుండరీకాక్షా! కృష్ణా! పోషితకృ
ష్ణా! నీవుండియేనా వీరినీపనుల చేయించుట? భవన్మాయాంధ
కారకూపంబున నబడివెడలు మార్గంబు శంకరపంకజాసనుల
కుందరంబె మహానుభావా! రక్షింపుము రక్షింపుము.

(అనిరాజలోకంబు నిరీక్షించి)

ఉ. ఏతపనీయచేలుడు మహేశ్వరసన్నుతుడే యదూత్తముం
డేతరణిప్రభామకుటుఁడే నవనీరదచారువిగ్రహుం
డేతులసీవిభూషణుఁడు యే సుమసాయకకోటిసుందరుం
డాతఁడె శేషుఁడుండు వరుఁడై తగునీమకురాస్యకప్పుడున్. 20

కానమీరందరానందనందమున కీసుందరిసుందరియై పెంపొం దుటకు డెందంబుల నానందింపుడు ఇదిబృందారక సందోహంబున కును శంకరవాణీవశంకరులకును హితవై యున్న దిందు కెంతయుసంది యంబులేదు. (అనువెడమిత్రవింద వధూటికామణి డాసి వ్యాసునకు మ్రొక్కును, ఆసుందరి యందంబుచూచి పారాశరపుత్రుండు నవ్వు కొనుచు)

వ్యా-ఉ. జవ్వనినీదుపాయముకుఁ జక్రధనంబుకునీదురీవికిన్
నవ్వుమొగంబుకున్వృషిఁ నాగరికంబుకు మెచ్చినాడనీ
కెవ్వనియందుకోర్కెజనిఁయించెనో నిర్భయ మొప్ప నేగిసీ
వవ్వరశౌర్యకంఠమునఁ హాయిగ నేయుము పుష్పమాలికన్. 21

(అనిన సంతోషిత స్వాంతయై చేతులుజోడించి)

మి-సీ. ఎవ్వాడమఱ్రాకొత్తఁ బువ్వీలుకాడునా
గొల్లపిల్లలవయఁ బెల్లగొనియె
నెవ్వాడువరశౌర్యఁ మెనయుగానామేన
మామకుపట్టియై మలయుచుండె
నెవ్వాడుసోయగంబెంపారజనుదెంచి
కలలోననన్మోహకలితఁ జేసె
నెవ్వాడుబలిమిచేనెల్లదుష్టులజంపి
దృఢశక్తితోడసత్కీర్తిగాంచె
గీ. నట్టికౌస్తుభమణిహారుఁ నవసుధీరు
జిష్ణుసన్నుతునుగుణరోఁ చిష్ణుకృష్ణు

కోరియున్న దినాంమదికిగుణవిధాన
దయగనుంగొనుమిక పోయికిదండవేతు. 22

(అని నమస్కరించి నిలచియున్న చేడెన్గాంచి)

వ్యా. శీఘ్రమేవ మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు. సుందరీ! యాలస్యం బెందుకు నీయిష్టమ్ము కానిమ్ము. (అనిన చెలులిరుగడలనడవ మందమందయానంబుల నరిగి కరంబున నున్నట్టి కాంచనమాలిక హరికంఠంబున వేసి తలవంచుకొని నిలచియుండును.)

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

రంగము—వివాహమంటపము.

(గర్గమహాముని విందానవిందులు కృష్ణసాత్యకి బలరామ కృతవర్మలు మిత్రవిందా మదనమాల కీరవాణులు విధ్యుక్తప్రకారంబున కల్యాణంబొనర్చి సోదరీమణియైన మిత్రవిందను కృష్ణునకొసంగి విందానవిందులు చేతులుజోడించి)

విం—సీ. నిరుపమవిస్ఫురత్సరసిజాయతనేత్ర
భైష్మీకళత్రశుంభచ్చరిత్ర
పృథుసురభీయుతబృందాటవీలోల
పాలితామరజాలనీలనీల
ఘనరుచిజితమూర్త్యకౌస్తుభాంచితహార
నవనీతచోరదానవవిదార
సుందరతిలకసంశోభితసులలాట
మానితఖగఘోటమణికిరీట
గీ. రత్నకుండలయుత కర్ణరమ్యవర్ణ
సూరి సందోహమందారశతారహార
విజయవందిత గోవిందవిశ్వతుంద
కేశవాచ్యుత సత్కీర్తికృష్ణమూర్తి. 23

చ. పొలుపుగ మేనమామకునుపుత్రుడ నేనిటు లుండమానిమీ
చెలియలికి స్వయంవరముసేయుటతప్పని యెంచబోకుడా

ఖలుడు సుయోధనుండు మముఁగారియబెట్టు నటంచుయార్తిఁ బెం
పలరఁగ జేసినారము సుకేధాధరమిమ్ము వరించునంచొగిన్. 24

(అని జాంబూనదాంబరాభరణ గజతురగస్యందన భటనటవిటగాయక పరిహాసక దాస దాసీలనరణంబొసంగి సాగనంపిన అందరు నిష్క్రమింతురు)

మంగళహారతి. రాగం. నాదనామక్రియ-ఆదితాళము.

మంగళమిహాశౌరి|లోక|మంగళదాయక మంగళవిగ్రహా॥ మంగ॥
రంగాపతంగతురంగపోషితకు-రంగా సదృశఫాల|
మద|భృంగాచికురజాలా|బుధ|సంగక్షేమచేలా,
రణరంగరిపువిఫాల| యంగజాంగభంగలోల॥ మంగ॥
రామానిర్జితభృగురామా|శ్రీకృష్ణబలరామా రాధికాజార|
పరభీమా కంసవిదారా|రవి|ధామాకౌస్తుభహారా|
గోపి|కాముఖపద్మసూర| కామకామశ్యామాకార॥ మంగ॥
నందగోపాలకనందన సనకాసనందన హృదయతోష|
పరి|మ్రందితభక్తదోష|జన| వందితచారుభూష|
కవి|మందారనరకశోషా, మందమందసుందరభాషా॥ మంగ॥
నరతాడెపలిలక్ష్మీ నరసింహారాయేడ్య నరసఖమందహాస|
చోళ్లేరు|పురభవ్యహర్మ్యవాసా|జానకి|వరనిత్యసత్యోల్లాస|
చాంపేయ|వరపుష్పదివ్యనాసా|మురహరశరనిధిత్రాసా॥ మంగ॥

మంగళహారతి. సురటరాగము-ఆదితాళము.

హారతులివ్వగరారెలక్ష్మీ నారాయణహరికి|
సమాశ్రయ|వారణరిపుహరికి॥
మహాభయ| కారణభవతరికి|
శిరోరుహ|వారవినీలవిదారితబంభర|
నారులార సుకుమారులార|శుభ॥ హార॥
తొగలమగనిజిగి దెగడెడునగు మొగముగలుగు ద్వారసుండి|
తనంతట| నెగడునెపుడుధండి|

శివాంశుల| మిగిలెరిపుల చెండి| మహాత్ముఁడు|
ఖగనాయకతుర-గగమనుఁడురుప|
న్నగఫణశయనుం-డగకరిసకుబలు॥ హార॥
శరదాంతర్గతచంచలవలెసిరి| యురమునగలవాఁడు|
చెల్వున|మకుటిమిణితెనాడు| పీతాం|బరముఁదాల్చినాడు
చూడుడు|తరళేందీవర-దళలోచనములు|
తరుణులారకుం-దరదనలార॥ హార॥
పాంటపుగచాల్లెద్సురమున తాడే|వలిసత్కులమణియై|
మహాబుధ| ఫలదసమ్రగణియై|సదామది|
ఖలనిరసనగుణియై|ముదంబున|జెలగుబత్క్మినరసింహరా-
ట్సదనలయుఁడైన హాకినీలునకిప్పుడు॥ హార॥

క. సాధారణవత్సరమున
పాదుగనాశ్వయుజశుద్ధశివరవిదియను సం
మోదమున మిత్రవింద సు
ధాధరినాటకము పూర్తిరయ్యెహరికృపగా. 25

ఫలశ్రుతి.

క. ఈనాటక మెవ్వరైనను
మానుగఁజదివినసువిన్నకమతిఁవ్రాసినచో
మానితగతి చాల్లేరువు
రినాధుఁడు ప్రోచుచుండుసుకృపరంజిల్లన్. 26

గద్యము.

ఇది శ్రీ మాచెర్ల చెన్నకేశవా క్షీణ కటాక్ష వీక్షణ ప్రవర్థిత చతుర్విధ
కవితావిచిత్ర కాత్యాయనసూత్ర హరితసగోత్ర సూరపరాజగోత్ర
రోహిణీకళత్ర సీతారామమంత్రిపుత్ర సుకవిమిత్ర వేంకట
రమణ కవికందపత్ర ప్రణీతంబైన మిత్రవిందాపరి
ణయనాటకంబు సర్వంబు పంచమాంకంబు
సంపూర్ణము.

